

De Gierzwaluw

Jaargang 62 nummer 2 juni 2024

Gesprek over de bomen en het Bos **21**

Nieuw erelid: Frank van Groen **29**

De stadse IJsvogel **34**

Zwarte Stern

JAAP KRANENBORG

UIT DE NEDERLANDSCHE VOGELN DOOR NOZEMAN EN SEPP./ 1770

op de rode lijst. Daarom worden er nestvlotjes voor ze neergelegd, soms met een hekje er omheen om te voorkomen dat lompe ganzen erop klauteren en ze doen kantelen. Pragmatisch als ze zijn maken de sterns er dankbaar gebruik van. Zeker is dat zonder deze hulpmiddelen hun perspectieven er somber uitzien. Zwart zelfs, ongenuanceerd zwart.

Zwarte Sterns vliegen niet, ze schrijden in de lucht. Bedachtzaam en gedecideerd, in één moeite door aantonend dat het simpele 'zwart' in de naam hun schoonheid geen recht doet. De Zwarte Kraai is zwart, de Merel en de Meerkooit kun je zwart noemen, maar het zwart van deze stern is oneindig genuanceerd, subtiel overvloeiend in talloze tinten grijs en zelfs in wit. Niet dat ze neerkijken op het zwart van andere vogels, dat zien ze niet eens, vermoed ik zo. Maar intussen staan ze met al hun fijnzinnige tinten zwart wel

Winactie

Maak kans op Fwiet

Van de voorlaatste nummers, SEX en AAS, mogen we er eentje weggeven. Stuur voor 1 augustus een mail met het onderwerp 'Winactie' naar secretariaat@vogelsamsterdam.nl

Op pagina **39** lees je onze recensie van het tijdschrift.

4	Van de redactie Tycho Fokkema
5	Activiteiten
6	Verenigingsnieuws Marc Menon
10	Nog één keer Vogelatlas Amsterdam Frank van Groen
17	Ontdek De Hoge Dijk en Klarenbeek Tycho Fokkema
21	Beheer en onderhoud Amsterdamse Bos Martin Melchers & Pieter Haasnoot
29	Interview Frank van Groen Anouk Zuurmond
33	Vrije vogels Groenling
34	De stadse IJsvogel Jan Jongejans
39	Fwiet, boekbespreking Tycho Fokkema
40	Waarnemingen januari-maart 2024 Ellen de Bruin
48	AI doet een poging AI-len de Bruin
49	Update Commissie Bescherming Ewout Huibers
51	In Memoriam Alfred Blok Ruud Vlek
53	Wat vinden de burens John van der Woude
55	Colofon
56	Bosuilen ringen met Fred en Henk Koning

De IJsvogelman voorop dit nummer heeft voor zijn kroost een vis gevangen, waarschijnlijk een zwartbekgrondel. Tot in de jaren negentig was de IJsvogel een zeldzame verschijning in onze regio, inmiddels is dat beeld behoorlijk gekanteld. In de recordjaren 2016 en 2017 broedden er 71 paartjes in Groot-Amsterdam. Steeds vaker doen ze dat dichtbij drukke plekken. Sinds een paar jaar broedt er een paartje in het Noorderpark en in het Vondelpark, dit jaar ook in het Rembrandtpark.

De keuze voor een nestlocatie is vaak verrassend. In het geval van twee precies dezelfde afgestoken iJsvogelwandjes in Nieuw-West kiezen ze niet voor de rustigste van de twee, maar voor het wandje vlakbij een druk belopen bruggetje waar dagelijks tientallen mensen met honden passeren. Ze broeden ook in wortelkluiten van omgevalen bomen direct langs een voetpad of, in het Amsterdamse Bos, langs een fietspad. Tot laat in de zomer kun je ze hier met visje in de snavel zien langsvliegen.

FOTO: JAN JONGEJANS

17 Ontdek De Hoge Dijk en Klarenbeek

Van de redactie

TYCHO FOKKEMA

Topdrukte bij de IJsvoegelfamilie

Tijdens de Algemene Ledenvergadering in maart is een bijzonder actief lid van onze vereniging gelauwerd. Frank van Groen: oud-voorzitter, verwoed trekteller, enthousiast cursusleider, gedreven atlasinitiator en -auteur, veldwerkcoördinator én Gierzwaluwredacteur is toegetreden tot het selecte genootschap van ereleden van de Vogelwerkgroep Amsterdam. Daarom vind je in deze Gierzwaluw niet alleen een stuk van Frank, maar ook een stuk óver ons nieuwe erelid. Anouk Zuurmond ging op bezoek en sprak Frank over zijn passies en drijfveren.

Nog zo'n betrokken lid, stadsecoloog Martin Melchers, stuurde de redactie eerder dit jaar een bezorgd artikel over het beheer van zijn geliefde Amsterdamse Bos. Getroffen door

de grote hoeveelheid gekapte bomen in het Bos schreef hij een urgent stuk, dat ook in 'Blaadje' van de Amsterdamse afdeling van de KNNV is gepubliceerd. Ik sprak met Martin Melchers en begreep zijn zorgen. Maar geen hoor zonder wederhoor. Bij monde van Pieter Haasnoot reageerde Team Amsterdamse Bos op Martins stuk. Beide stukken publiceren we naast elkaar in deze Gierzwaluw, waarmee we een constructieve bijdrage willen leveren aan een discussie over het toekomstig beheer van het belangrijkste bosperceel van onze regio. In het redactioneel commentaar nodigen we eenieder uit om zijn of haar visie op het onderhoud en beheer van het bos met de redactie te delen via redactiegierzwaluw@vogelsamsterdam.nl. In september dit jaar organiseert het Amsterdamse Bos een symposium over het toekomstig beheer. Wordt ongetwijfeld vervolgd.

Als laatste actieve lid komt in dit nummer Jan Jongejans aan het woord, al jaren IJsvogelcoördinator van onze regio en tegenwoordig van heel Noord-Holland. In deze Gierzwaluw verhaalt hij over de impact van de koudere winters in 2018 en 2021, het herstellend vermogen en het succes van de soort in ons werkgebied. Niet voor niets noemde hij zijn artikel 'De stadse IJsvogel'. Ook dit stuk wordt vervolgd, in de volgende Gierzwaluw schrijft Jan over het aanleggen van kunstmatige broedwanden en het monitoren van broedgevallen. Ook daarvoor zoeken we actieve leden!

Activiteiten

TYCHO FOKKEMA

Nog even en het is zomer! Na de excursiehausse in het voorjaar en alle volgeboekte excursies tijdens de Nationale Vogelweek resten er tot 19 juli alleen nog een aantal leuke Gierzwaluw-fiets-excursies op vrijdagavond. Daarna is het even gedaan met de buitenuitjes. Aan het nazomerprogramma wordt al hard gewerkt. Het laatste excursienieuws vind je altijd op onze website vogelsamsterdam.nl.

Werkacties

Er is in het vroege voorjaar ook flink wat werk verzet op verschillende plekken in ons *werkgebied*. Aan de oproepen voor diverse werkacties werd ruim gehoor gegeven. Fijn dat onze vereniging ook letterlijk zo actief is. Vlak voor het broedseizoen is er gesnoeid in het Schinkelbos, zijn er IJsvogelwanden aangelegd en geprepareerd en Oeverzwaluwwanden klaargemaakt. De lastig bereikbare wand bij de Van der Madeweg is zelfs met een sup over het water van nieuwe aarde voorzien. Dat is het echte werk. Dit najaar willen we de werkacties iets meer structuur geven. Zo zouden we graag wat vaker in het Schinkelbos aan de slag gaan om te helpen deze bijzondere biotoop te behouden. Wil jij ook meehelpen met dit soort beheerklussen? Geef je dan vast op via bescherming@vogelsamsterdam.nl

Tellingen

Ook op het inventarisatiefront was er dit voorjaar actie. Er zijn weidevogelnesten beschermd en geïnventariseerd en BMP-tellers bezochten 8 tot 12 keer in alle vroege hun plot. Sommigen waren daarnaast ook velddocent bij de BMP-cursus

die we samen met Albert de Jong van Sovon organiseerden. Hartelijk dank hiervoor, Patrick Bergkamp, Edial Dekker, Michel Floris, Jip Louwe Kooijmans en René Vos! De cursus was voor alle deelnemers een leerzame ervaring en brengt hopelijk een nieuwe generatie enthousiaste tellers voort.

Help je mee excursies organiseren?

Mieke Kranstauber en Yannick Lamens van de excursiecommissie zoeken twee actieve leden die graag meehelpen met het bedenken, plannen en begeleiden van dagexcursies. Je hoeft geen topvoelaar te zijn, als je excursies maar leuk vindt! Interesse? Stuur ze een bericht, hun mailadressen staan in het colofon.

FOTO: TYCHO FOKKEMA

In het Schinkelbos gingen we bramen en wilgen te lijf

Een boeiende en bloeiende vereniging

MARC MENON, VOORZITTER VWGA

Tegen de tijd dat deze Gierzwaluw in de digitale of fysieke brievenbus belandt, hebben wij het eerste halfjaar van 2024 er alweer op zitten. Tijdens mijn Nieuwjaarspraatje van 17 januari 2024 wenste ik de aanwezige feestvierders een blij vogeljaar 2024 toe en memoreerde ik dat er echt elke week wel wat te doen is bij de Vogelwerkgroep Amsterdam. Als één van mijn (vele) goede voornemens voor het nieuwe jaar 2024 besloot ik in dat kader ook maar direct de daad bij het woord te voegen en mijzelf goed onder te dompelen in de wondere wereld die VWGA heet. Nou, speaking for myself: ik heb er een geweldig mooi en blij eerste vogelhalfjaar op zitten!

Een boeiend eerste halfjaar

In het afgelopen halfjaar ging ik elke maand wel mee met een VWGA-excursie: in januari in Amsterdam Oost/Diemerpark/IJburg, in februari naar de Pier van IJmuiden en een woensdagochtendexcursie in het Flevopark, in maart naar de Zuid-Hollandse en Zeeuwse Eilanden, in april naar Friesland, en in mei naar De Groene Jonker. Het leuke van deze VWGA-excursies is dat je nog eens op plekken komt waar je niet elke dag komt, dat je veel vogels ziet die je niet elke dag te zien krijgt en dat het altijd buitengewoon gezellig en leerzaam is om schouder-aan-schouder met gelijkgestemden in het veld te staan en van vogels te genieten. En dan heb ik nog verstek moeten laten gaan bij een half dozijn andere (woensdagochtend-)excursies en de fantastische vogelreis van eind mei 2024 naar de

Camargue Hulde aan de organisatoren en excursieleiders die er telkens weer in slagen om zó een rijk en gevarieerd menu te presenteren!

Met een afvaardiging van het bestuur maakte ik op een zonnige zaterdag begin maart jl. kennis met het bestuur van de Vogelwerkgroep Ouderkerk a/d Amstel in de schuur bij het Landje van Geijssel en wij plakten daar toen ook maar meteen een fijn vogelkijkochtendje aan vast.

Aangezien ik de coördinatie van de lezingen van onze Vogelwerkgroep ad interim heb overgenomen, heb ik natuurlijk ook een goede aanleiding om deze lezingen (vrijwel) maandelijks bij te wonen: in januari ging de VWGA virtueel op reis naar Zuid-Afrika en in maart naar Zuid-Frankrijk, beide keren met veel mooie verhalen en prachtige foto's. Eind mei kregen wij de Ravenwerkgroep over de vloer en in juni gingen wij interactief aan de slag met specimen en preparaten uit de zeer uitgebreide vogelcollectie van Naturalis. Ook voor het najaar staan al weer diverse leuke lezingen op stapel.

Onze buurtsalon Jeltje was daarnaast in de afgelopen maanden vrijwel wekelijks geboekt voor BMP-, tel- en andere cursussen. Bizar hoogtepunt was wel de cursus "Introductie Vogels herkennen op geluid" op 2 april 2024. Jeltje barstte werkelijk uit zijn voegen met misschien wel 75 geïnteresseerden. Een grappenmaker adviseerde mij nog om de jaarlijkse algemene ledenvergadering (ALV) in het vervolg ook als 'vogelgeluidencursus' aan te kondigen om op die manier de presentie op te krikken...

FOTO: JOS VROLIJK

Hooligans? Nee, Herstelwerkzaamheden aan de oeverwaluwand bij Duivendrecht op 15 maart

Meer over de ALV hierna!

Met de opgedane of opgefriste tel- en geluidenkennis konden wij vervolgens het veld in voor één of meer van de vele vogeltellingen en -inventarisaties die in ons werkgebied worden uitgevoerd (in samenwerking met Sovon): bijvoorbeeld de Midwinterwatervogeltelling (medio januari), het Broedvogel Monitoring Project (BMP) (8-12 tellingen in de vroege ochtend in het voorjaar) en Meetnet Urbane Soorten (MUS) (twee ochtendtellingen en één avondtelling tussen 1 april en half juli). Het vogelconcert kort vóór en ná zonsopgang is altijd een feestje en dat maakt het soms zeer vroege opstaan, zeker naarmate het eerder licht wordt, toch telkens weer de moeite waard!

Wie niet alleen wilde tellen en inventariseren, maar de handen nog verder uit de mouwen wilde steken, kwam aan zijn trekken tijdens verschillende succesvolle werkdagen (kappen, snoeien, opschonen) in het Diemerpark (10 februari 2024; in samenwerking met Vrienden van het Diemerpark en an-

dere vrijwilligers), het Schinkelbos (2 maart 2024) en bij de oeverwaluwanden aan de Ouderkerkerplas (in samenwerking met de VWG Ouderkerk a/d Amstel) en in Duivendrecht (15 maart 2024). De laatstgenoemde werkdag verdient speciale vermelding omdat deze mede mogelijk werd gemaakt door gulle sponsoring door twee leden van onze vereniging. Met hun schenking is een kuub leemzand aangekocht en gestort (voor het weer opvullen van eerder gebruikte nestgaten voordat de Oeverwaluwen rond half april terugkeerden), catering voor de werkploegen verzorgd en een waadpak aangeschaft voor de VWGA dat langjarig kan worden ingezet bij onderhoud aan oeverwaluwanden, ijsvogelwanden, e.d. Hartelijk dank aan organisatoren, werkploegen en sponsors!

Het is prachtig om telkens weer te zien hoeveel leden onze vereniging een warm hart toe dragen en betrokken zijn bij de organisatie van en/of het meedoen aan activiteiten van onze vereniging.

Terugblik jaarlijkse algemene ledenvergadering

Dat bleek ook weer tijdens de goed-bezochte en gezellige jaarlijkse algemene ledenvergadering (ALV) van 26 maart 2024. Met de 30 aanwezige leden blikten wij eerst terug op het afgelopen verenigingsjaar 2023. Het Activiteitenjaarverslag 2023 geeft een mooi beeld van waar wij ons als vereniging in het afgelopen jaar allemaal mee hebben beziggehouden. De financiële jaarstukken werden gepresenteerd en toegelicht door de penningmeester. De vereniging is financieel gezond en schrijft elk jaar keurig 'zwarte cijfers'. Op advies van de Kascommissie heeft de ALV de jaarcijfers over 2023 vastgesteld en het bestuur décharge verleend voor het gevoerde (financiële) beleid. De Kascommissie stelde daarbij nog vast dat de aanbevelingen uit 2023 om uitgaven boven de € 500 altijd door twee bestuursleden te laten controleren en paraferen en om zinvolle / interessante activiteiten te organiseren en te financieren uit het zeer behoorlijke eigen ver-

mogen van de VWGA zijn uitgevoerd (zie Event Pakhuis de Zwijger op 21 september 2023). Dat biedt ook ruimte voor nieuwe interessante initiatieven zoals de mogelijke organisatie van een Vogelfestival in 2025 in het kader van Amsterdam 750 jaar (zie hierna). Het advies van de Kascommissie om bij eventuele toekomstige uitgaven in het lopende jaar die buiten de vastgestelde begroting vallen de leden tussentijds te informeren (bijvoorbeeld in de Nieuwsflits), neemt het bestuur graag over.

Vervolgens werd vooruit gekeken naar het lopende jaar 2024 en de komende jaren aan de hand van:

het Beleidsplan 2024-2026 met doelen en acties voor deze jaren voor de verschillende activiteiten en aandachtsgebieden van onze vereniging; de (gedeeltelijke) invulling daarvan aan de hand van enkele concrete plannen:

(a) de mogelijke organisatie van een Vogelfestival in 2025 in het kader van Amsterdam 750 jaar (benodigde reservering: € 10.000), en

(b) de aanschaf van een warmtebeeldkijker om telwerk, inventarisaties, educatie en andere activiteiten van de vereniging te ondersteunen (begrote kosten: € 1.000);

beide plannen en de daarvoor te reserveren financiering werden in de ALV goedgekeurd; en de vaststelling van de Begroting van de VWGA voor het verenigingsjaar 2024.

Hoogtepunt van de avond was de toekenning door de ALV van het erelidmaatschap aan Frank van Groen op grond van zijn grote en jarenlange inzet voor de VWGA. Frank is al tientallen jaren lid van de vereniging, is voorzitter geweest, is al vele jaren betrokken bij het organiseren en ge-

FOTO: EWOUT HUIBERS

Uitreiking erelidmaatschap VWGA aan Frank van Groen (links) door voorzitter Marc Menon

ven van cursussen en lezingen en het leiden van excursies, Frank zit in de redactie van De Gierzwaluw en levert daar ook bijdragen aan als auteur, hij organiseert en coördineert tellingen, inventarisaties en ander veldwerk, Frank is de grote roerganger achter het magnifieke project “Vogelatlas Amsterdam”, en hij is ook geregeld betrokken bij interviews en andere publiciteit met betrekking tot de avifauna van Amsterdam en onze Vogelwerkgroep. Kortom: de pater familias van onze Vogelwerkgroep Amsterdam. Naast een oorkonde en bloemen mocht ik Frank een beeldje van een IJsvogel overhandigen, een kunstwerkje dat is vervaardigd door Linda Molenaar, beeldend kunstenaar, vogelaar en lid van onze vereniging. Verderop in deze Gierzwaluw is een interview met Frank opgenomen. Voor verdere rapportage over deze mooie avond alsmede onderliggende informatie en documentatie, waaronder ook het concept-verslag van deze ALV en andere stukken, verwijs ik graag naar de afgeschermdede ledenpagina op onze website (toegang met het password dat in de uitnodiging voor de ALV staat).

Kortom: wij hebben een boeiende en bloeiende vereniging!
En dat willen wij graag zo houden!

Nieuwe kandidaat- bestuursleden

Dat anderen dat gelukkig ook zo zien blijkt wel uit het feit dat na diverse eerdere oproepen (en noodkreten ...) zich maar liefst drie enthousiaste kandidaten hebben gemeld voor een functie in het bestuur! Met het aftreden tijdens de afgelopen ALV van twee bestuursleden (waaronder onze secre-

taris) was de omvang van het bestuur onder de kritische grens van minimaal vijf bestuursleden gezakt. Drie van de vier overgebleven bestuursleden waren tijdens deze ALV weliswaar herbenoemd voor een termijn van drie jaar, maar onze statuten schrijven voor dat het bestuur uit ten minste vijf en ten hoogste zeven leden dient te bestaan. Niet genoeg ‘handjes’ in het bestuur betekent bovendien dat keuzes gemaakt moeten worden en dat sommige activiteiten en andere zaken blijven liggen of op een lager pitje moeten worden gezet omdat wij daar niet de benodigde mens- en spankracht voor hebben. En dat is natuurlijk zonde. We zijn een behoorlijk grote (en nog steeds groeiende) vereniging met inmiddels ca. 680 leden en je zou mogen hopen en verwachten dat het niet al te moeilijk moet zijn om een voltallig bestuur uit de leden te werven! Onze Vogelwerkgroep Amsterdam draait als een tierelier en het is erg leuk en interessant om als ‘insider’ betrokken te zijn bij het reilen en zeilen van onze vereniging en om – ‘in the spotlights’ of juist achter de schermen – betrokken te zijn bij het organiseren van veel leuke activiteiten voor onze leden. Maar, zoals gezegd, in de afgelopen periode hebben zich Vera, Friedie en Natalie gemeld. Met hen zijn in de afgelopen periode oriënterende gesprekken gevoerd. Ook zijn zij alle drie uitgenodigd om te mee te doen aan onze bestuursvergaderingen. Als dat over en weer goed bevalt, kunnen zij na zomer verder meedraaien in het bestuur. Een formele benoeming zal waarschijnlijk plaatsvinden in de algemene ledenvergadering (ALV) van begin volgend jaar (of eventueel eerder tijdens een buitengewone ALV in het najaar).

Nog één keer Vogelatlas Amsterdam

FRANK VAN GROEN

In september 2022 verscheen Vogelatlas Amsterdam, nu ruim anderhalf jaar geleden. Veel VWG-leden hebben het boek in bezit. De kaartbeelden en verhalen over het wel en wee van de verschillende soorten zullen uitgebreid bekeken en gelezen zijn.

In Vogelatlas Amsterdam staat een grote hoeveelheid cijfers en kaarten over het voorkomen van vogels in de Amsterdamse regio. De soortbeschrijvingen gaan soms dieper in op de materie en de invloed van aanvullende waarnemingen op het verspreidingsbeeld. Ook de ontwikkeling van vogelpopulaties in het Amsterdamse sinds de jaren zeventig komt ter sprake. Een compleet overzicht van de mate waarin waarnemingen uit andere bronnen dan de atlastellingen zijn gebruikt is echter niet in de atlas gepubliceerd. Dat geldt ook voor de soms spectaculaire populatieveranderingen sinds de jaren zeventig. Allemaal razend interessante informatie!

Complete kaartensets op de website

Alle kaarten die horen bij het project Vogelatlas Amsterdam zijn gepubliceerd op vogelsamsterdam.nl/kaarten-vogelatlas-amsterdam/. Er zijn zes kaartensets: broedvogels, wintervogels, vergelijking met Sijsjes en Drijfsijsjes, vergelijking met Atlas van de Noord-Hollands broedvogels, aanvullende waarnemingen broedvogels en aanvullende waarnemingen wintervogels. De kaarten uit de twee eerste kaartensets staan vrijwel allemaal in de atlas. De vergelijkingskaarten zijn niet allemaal

opgenomen in het boek. Veelal wel voor de standvogels (2 pagina's per soort), maar door ruimtegebrek lang niet altijd voor zomervogels (1 pagina) en zeker niet voor zeldzamere soorten (halve pagina). De kaarten met betrekking tot aanvullende waarnemingen zal je tevergeefs zoeken in Vogelatlas Amsterdam.

Aanvullende waarnemingen

Er zijn aanvullende waarnemingen gebruikt om het door de tellers verzamelde atlasmateriaal completer te maken. De manier waarop staat beschreven in paragraaf 2.2 van Vogelatlas Amsterdam. In het proces zijn voor elke soort kaarten gemaakt waarop de aanvullingen voor elk km-hok staan. De stipkleuren geven aan of een aanvullende kilometerstip compleet nieuw was (paars) of dat alleen sprake was van een hogere aantalsklasse als gevolg van een aanvullende waarneming (bruin). Voor de liefhebber boeiend materiaal om doorheen te scrollen.

Niet geheel verrassend waren er van opvallende en veel voorkomende soorten over het algemeen weinig aanvullende waarnemingen. Het tegenovergestelde was het geval bij zeldzamere en verborgen levende soorten, zoals

Verspreiding **Spotvogel** met waarnemingscategorieën, zie tekst

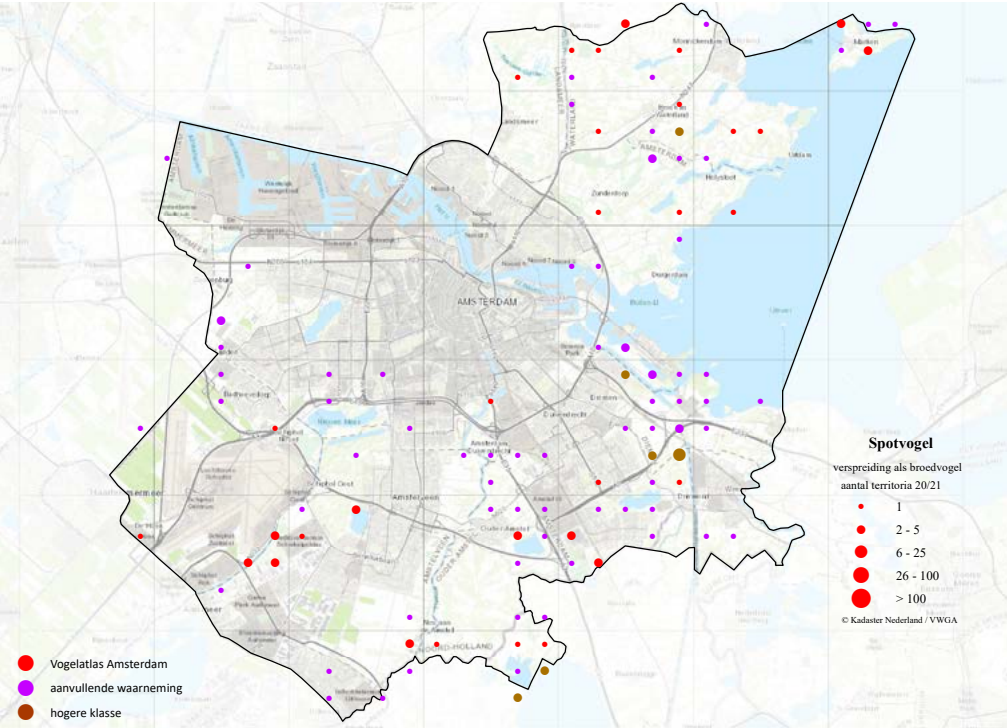
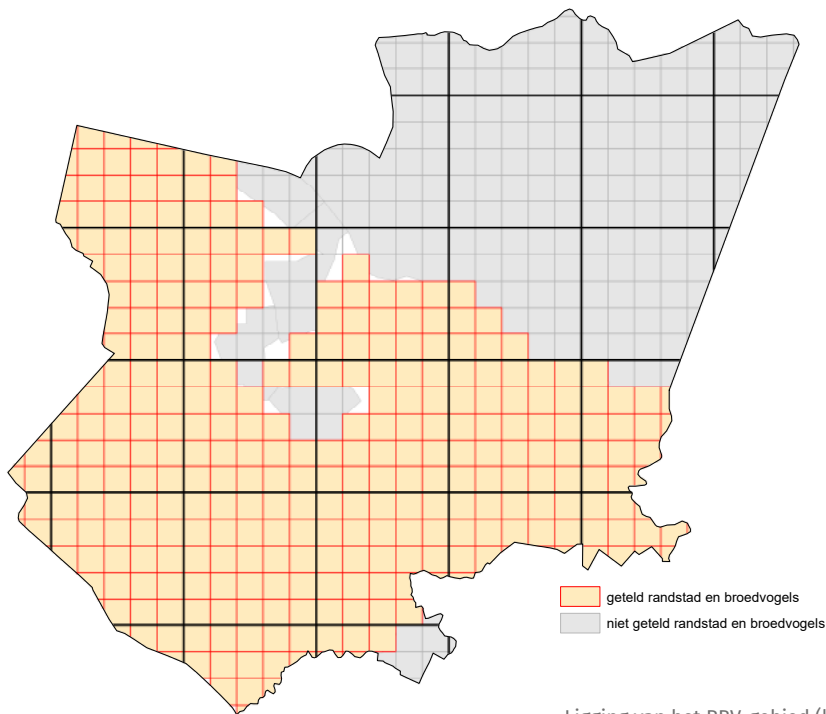

FOTO: JOEP HELDOORN

De meeste **Spotvogels** laten pas na half mei van zich horen en zijn lastig in de kijker te krijgen

Ligging van het RBV-gebied (beige)

bij Spotvogel. Op pagina 31 tot en met 34 van De Gierzwaluw 60-3 staat meer informatie over de aanvullende waarnemingen, onder meer twee tabellen met de 20 soorten met procentueel de meeste en minste aanvullende waarnemingen.

Populatieveranderingen sinds de jaren zeventig

We hebben het geluk dat we kunnen putten uit de kwantitatieve gegevens van Randstad en broedvogels uit 1981. In dit boek wordt heel Zuid-Holland en het deel van Noord-Holland ten zuiden van het Noordzeekanaal en het IJ behandeld. De gegevens hiervoor zijn verzameld van 1973-1978 en vergeleken met de gegevens van Vogelatlas

Amsterdam uit 2020-2021. Hiervoor was wel enige bewerking nodig. Voor Vogelatlas Amsterdam is het aantal broedvogels per kilometerhok in vijf aantalsklassen geschat. Voor Randstad en broedvogels zijn de aantallen broedvogels geschat per telgebied, vaak met minder grote marges dan bij Vogelatlas Amsterdam. Verder konden alleen resultaten worden vergeleken van gebieden die voor beide publicaties opgenomen waren. Dit zogenaamde 'RBV-gebied' staat weergegeven op bijgaande kaart. Een vergelijking met gegevens van Amsterdam Noord, Waterland en Botshol was dus niet mogelijk.

Voor het RBV-gebied zijn per soort de opgegeven aantallen broedparen van

Randstad en broedvogels eenvoudig opgeteld. Hetzelfde is gedaan voor de telresultaten van de km-hokken in het RBV-gebied. Van de op die manier berekende populatie is de waarschijnlijk aanwezige populatie geschat op basis van expert judgement, op dezelfde manier als voor de hele Amsterdamse regio. Meer informatie over beide tellingen en de populatieschattingen staat in hoofdstuk 2 en 5 van Vogelatlas Amsterdam. Anders dan in de atlas staan in bijgaande tabel de volledige telresultaten van alle 148 soorten die in één of beide periodes (mogelijk) zijn vastgesteld als broedvogel. Het gaat hier om broedparen/territoria. De soorten staan genoemd in systematische volgorde.

Een stad in ontwikkeling

De populatieontwikkeling van broedvogels in de afgelopen 50 jaar heeft zich voorgedaan in een periode dat de Amsterdamse regio sterk verstedelijkte. Veel open polders werden volgebouwd of beplant met bossen en parken. Het Westelijk Havengebied ontwikkelde zich van een min of meer natuurlijk pioniermilieu tot een bedrijventerrein. Schiphol groeide en de landbouw intensiverde. Na het verbod op DDT namen roofvogels weer toe. Dankzij landschappelijke veranderingen en afgenomen vervolging vestigden ze zich ook in de Amsterdamse regio. De landschappelijke ontwikkelingen van de afgelopen 50 jaar staan in meer detail beschreven in Vogelatlas Amsterdam.

Bij de interpretatie van de gegevens uit de tabel is het goed om te beseffen dat in de periode 1973-1978 veel minder gebruik is gemaakt van aanvullende waarnemingen. Ook waren de interpretatiecriteria voor geldige territoria

mogelijk wat strenger. De toename van een aantal soorten is daarom mogelijk hier en daar wat overdreven, zoals bij Grote Bonte Specht en Boomkruiper. Andersom zal een afname reëel zijn en eerder groter zijn dan kleiner. Voorbeelden zijn Fazant, Patrijs, alle steltlopers, Torenvalk, Wielewaal en Ringmus.

In 50 jaar tijd 31 nieuwe broedvogels

Als we de resultaten van de tabel nader analyseren blijken in het RBV-gebied gelukkig meer soorten toegenomen dan afgenomen. Er zijn zelfs 31 soorten die er nu broeden die in de jaren zeventig nooit zijn vastgesteld in het RBV-gebied. Hiervan bezetten 14 soorten minder dan 10 territoria en zijn daarmee nog steeds relatief zeldzaam. Het gaat om Steltkluut, Wespendif, Kleinst Waterhoen, Fluiter, Raaf, Bonte Vliegenvanger, Aalscholver, Porseleinhoen, Kwartel, Lepelaar, Vuurgoudhaan, Kleine Canadese Gans, Slechtvalk en Boompieper. Tien soorten verschenen met tussen de 10 en 100 territoria in het RBV-gebied. Het gaat om Ooievaar, Kwak, Havik, Sperwer, Kerkuil, IJsvogel, Brandgans, Buizerd, Grote Alexanderparkiet en Grote Canadese Gans. Zeven soorten die 50 jaar geleden nog niet in het RBV-gebied broedden doen dat nu met meer dan 100 paar. Dit zijn Appelvink, Cetti's Zanger, Soepgans, Boomklever, Nijlgans, Halsbandparkiet en Grauwe Gans. De Grauwe Gans spant daarbij met zo'n 2.000 paar de kroon. Stadsduif en Soepeend werden in de jaren zeventig niet als aparte categorieën onderscheiden.

Verdwenen soorten

Veertien soorten die in de jaren zeventig nog voorkwamen in het RBV-gebied verdwenen geheel als broedvogel.

Tabel 3
Geschatte populatie Randstad en Broedvogels versus Vogelatlas Amsterdam in het RBV-gebied

	Broedvogel	
	RBV	RBV_VA
verschenen	Kwartel	0 1-4
	Fazant	406-569 280-530
	Patrijs	410-566 5-10
	Knobbelzwaan	135-142 170-240
	Brandgans	0 40-80
	Kleine Canadese Gans	0 5-7
	Grote Canadese Gans	0 60-120
	Grauwe Gans	0 970-2900
	Soepgans	0 120-260
	Nijlgans	0 425-900
verdwenen	Bergeend	12-15 115-185
	Krooneend	0-1 10-18
	Tafeleend	6-9 20-40
	Kuifeend	126-179 430-850
	Zomertaling	17-32 6-14
	Slobeend	94-150 140-260
	Krakeend	6-7 840-1620
	Wilde Eend	2007-2788 2300-4600
	Soepeend	ng 650-1340
	Pijlstaart	2-3 0
	Wintertaling	8-12 4-9
	Dodaars	14-21 45-72
	Fuut	128-148 490-1340
	Geoorde Fuut	0-1 0
	Stadsduif	ng 1655-3300
	Holenduif	23-29 178-287
	Houtduif	2228-3348 2450-4950
	Zomertortel	71-90 0
	Turkse Tortel	333-458 640-1630
	Gierzwaluw	1127-4006 1480-4400
	Koekoek	76-106 120-210
	Waterral	14-15 20-30
	Porseleinhoen	0 1-3
	Kleinst Waterhoen	0 0-2
	Kwartelkoning	2-2 0
	Waterhoen	849-1231 1080-2240
	Meerkoet	734-987 2000-4000
	Ooievaar	0 13-15
	Lepelaar	0 3
	Roerdomp	1-2 6
	Kwak	0 20-30
	Blauwe Reiger	326-440 550-590
	Aalscholver	0 2
	Scholekster	566-679 340-560
	Kluut	124-161 5-6
	Steltkluut	0 0-1
	Bontbekplevier	38-46 0
	Kleine Plevier	137-188 30-38
	Strandplevier	62-83 0
	Kievit	1316-1509 600-960

	Broedvogel	
	RBV	RBV_VA
Wulp	1-1	0-1
Grutto	696-873	290-420
Kemphaan	25-41	0
Houtsnip	3-6	1-2
Watersnip	26-39	0-1
Tureluur	249-318	205-327
Kokmeeuw	743-860	408-607
Stormmeeuw	5-151	17-35
Kleine Mantelmeeuw	1-1	264-538
Zilvermeeuw	2-4	65-128
Visdief	496-625	140-182
Noordse Stern	1-1	0
Kerkuil	0	21-35
Steenuil	20-27	20-30
Ransuil	32-46	39-61
Bosuil	17-20	39-56
Wespendief	0	1
Bruine Kiekendief	6-7	2
Sperwer	0	18-37
Havik	0	24-28
Buizerd	0	68-85
IJsvogel	0	45-57
Groene Specht	1	61-72
Kleine Bonte Specht	1-3	2-4
Grote Bonte Specht	24-32	530-945
Torenvalk	73-92	44-59
Boomvalk	6-9	8-13
Slechtvalk	0	6-7
Grote Alexanderparkiet	0	65-135
Halsbandparkiet	0	580-1430
Wielewaal	14-22	6-10
Gaai	84-136	370-770
Ekster	254-334	1410-2870
Kauw	291-424	2060-4150
Roek	1	7-13
Raaf	0	1-2
Zwarte Kraai	227-312	1150-2380
Zwarte Mees	0-2	1-3
Matkop	54-74	15-30
Glanskop	0-1	0
Pimpelmees	308-463	2960-5990
Koolmees	868-1133	5350-10800
Veldleeuwerik	1584-1885	155-260
Kuifleeuwerik	43-60	0
Baardman	39-45	3-4
Spotvogel	233-304	80-140
Rietzanger	61-81	590-830
Bosrietzanger	662-719	280-580
Kleine Karekiet	1429-1479	1580-3150

Broedvogel	RBV	RBV_VA
Grote Karekiet	1-1	0
Snor	36	21
Sprinkhaanzanger	35-44	33-59
Huiszwaluw	674-837	490-815
Boerenzwaluw	740-886	815-2150
Oeverzwaluw	131-156	345-770
Fluiter	0	0-2
Fitis	590-721	725-2245
Tijftjaf	377-465	2400-5650
Cetti's Zanger	0	100-170
Staartmees	28-59	300-580
Zwartkop	211-265	2480-5880
Tuinfluiter	359-486	520-1025
Braamsluiper	40-67	165-260
Grasmus	63-92	750-1200
Boomkruiper	76-105	770-1945
Boomklever	0	135-280
Winterkoning	1271-1529	3900-11815
Spreeuw	6912-9534	1270-2600
Grote Lijster	15-19	1-2
Zanglijster	861-1075	800-1640
Merel	4829-6239	5450-11000
Kramsvogel	1	0
Grauwe Vliegenvanger	89-132	41-85
Roodborst	246-349	1600-3250
Blauwborst	1	125-240
Nachtegaal	32-46	95-195
Bonte Vliegenvanger	0	1-2
Zwarte Roodstaart	36-46	75-110
Gekraagde Roodstaart	14-37	1-4
Tapuit	0-1	0
Paapje	0-1	0
Roodborsttapuit	1-2	15-30
Goudhaan	3-7	20-40
Vuurgoudhaan	0	2-5
Heggenmus	852-1058	2260-4620
Huismus	15327-26994	5060-9500
Ringmus	255-394	55-90
Boompieper	0	6-7
Graspieper	366-454	40-50
Gele Kwikstaart	254-342	120-225
Witte Kwikstaart	235-322	420-520
Vink	177-238	1550-3180
Appelvink	0	65-145
Goudvink	0-1	50-75
Groenling	403-556	600-1200
Kneu	345-478	125-250
Putter	92-138	700-1080
Rietgors	252-316	210-355

Negen van deze soorten hadden toen een zeer kleine populatie van minder dan drie paar en/of waren incidenteel broedvogel. Het gaat om Geoorde Fuut, Paapje, Tapuit, Glanskop, Grote Karekiet, Kramsvogel, Noordse Stern, Kwartelkoning en Pijlstaart. Zorgwekkender is het verdwijnen van de overige vijf soorten: Kemphaan, Bontbekplevier, Kuifleeuwerik, Strandplevier en Zomertortel. Beide plevieren verdwenen na de ontwikkeling van het Westelijk Havengebied. Het door hen gewenste pioniermilieu hield op te bestaan. De Kemphaan verdween door intensivering van het graslandbeheer. Met Kuifleeuwerik en Zomertortel gaat het overal slecht, waarschijnlijk spelen daarbij meerdere oorzaken een rol. De Kuifleeuwerik is inmiddels uitgestorven in Nederland. Voor het lot van de Zomertortel als Nederlandse broedvogel moet worden gevreesd.

Grote veranderingen

De gegevens in Tabel 3 laten duidelijk zien dat zich enorme verschuivingen hebben voorgedaan in de talrijkheid van broedvogels in het RBV-gebied. Van maar weinig soorten zijn de aantallen redelijk stabiel. Van de 101 nog niet genoemde soorten zijn er maar tien waarvan het verschil tussen de gemiddelde populatie in beide periodes minder is dan 30%. Zestig soorten zijn met meer dan 30% toegenomen, en 31 soorten zijn met meer dan 30% afgenomen. Acht soorten namen met meer dan 80% af: Patrijs, Watersnip, Kluut, Baardman, Grote Lijster, Gekraagde Roodstaart, Graspieper en Veldleeuwerik. Voor Patrijs, Watersnip, Graspieper en Veldleeuwerik is dat voor een groot deel het gevolg van de intensivering van het grondgebruik. Net als van de

eerdere genoemde plevieren is voor de Kluut de belangrijkste oorzaak het verdwijnen van benodigd pioniermilieu in het Westelijk Havengebied. Van 44 soorten verdubbelde de populatie ruim. Slechts acht van deze soorten komen met naar schatting minder dan 50 paar voor in het RBV-gebied. Het gaat in volgorde van talrijkheid om Zwarte Mees, Roerdomp, Roek, Krooneend, Roodborsttapuit, Tafeleend, Goudhaan en Bosuil.

Ruim tien keer zoveel

Van 13 soorten vertienvoudigde de populatie ruim. Zes van deze soorten waren in de jaren zeventig met minder dan 10 territoria nog relatief zeldzaam als broedvogel. Het gaat om Goudvink,

Groene Specht, Blauwborst, Kleine Mantelmeeuw, Zilvermeeuw en Krakeend. Van de overige zeven soorten nam de Grote Bonte Specht het sterkst toe, met meer dan 25 maal. Het is duidelijk dat deze specht enorm geprofiteerd heeft van het ouder worden en de aanplant van veel nieuwe bomen in het RBV-gebied, hoewel sprake kan zijn geweest van enige ondertelling in de jaren zeventig. Hetzelfde geldt voor Vink (10 maal zo talrijk), Pimpelmees (11 x) en Boomkruiper (14 x). De Grasmus werd bijna 12 maal zo talrijk. Dit zangertje kon herstellen na een stevige populatiedip als gevolg van droogte in de Sahel in de jaren zeventig, het overwinteringsgebied van de soort. De sterke toename van de Zwartkop (16 maal zo talrijk) heeft naast verbossing mogelijk ook te maken met meer struiken in de ondergroei (stikstofdepositie) en klimaatverandering (hogere overleving in de winterkwartieren). Tot slot werd ook de Bergeend in het RBV-gebied meer dan tien keer zo talrijk als broedvogel. In de jaren zeventig was deze fraaie eend nog schaars aanwezig met slechts 12 tot 15 territoria. In de atlasperiode ging het om gemiddeld 150 territoria.

Trek nog eens Vogelatlas Amsterdam uit de kast en vergelijk de gegevens uit dit artikel en de kaarten met aanvullende waarnemingen met de tekst in de atlas van je favoriete soort(en). Veel kijk- en leesplezier!

Nog geen atlas? De voorraad slinkt gestaag. Bestellen doe je eenvoudig via vogelsamsterdam.nl. Voor je eerste exemplaar betaal je als lid van Vogelwerkgroep Amsterdam € 25,- in plaats van € 34,95.

FOTO: ROBERT HEEMSKERK

De **Grote Bonte Specht** nam het sterkst toe, met meer dan 25 maal

Een verborgen paradijs

TYCHO FOKKEMA - MET DANK AAN HANS DOORENBOSCH

FOTO: TYCHO FOKKEMA
VOGELFOTO'S: EDIAL DEKKER

In Amsterdam Zuid-Oost, vlakbij de golfbaan en ten zuiden van het AMC, ligt een juweel van een vogelgebiedje. Het gevarieerde en door vrijwilligers beheerde cultuurlandschap van Klarenbeek bij de Hoge Dijk is een oase van rust en herbergt een rijk plantenleven en heel veel vogels.

Het is een stukje fietsen vanuit de stad, maar toch altijd minder ver dan je denkt. Ruim een kwartier voor het afgesproken tijdstip tref ik Hans Doorenbosch van Natuurvereniging de Ruige Hof bij het houten tuinhuis aan de Abcouderstraatweg 77. Met een kop koffie kijk ik uit op de nieuwe Kauwenflat, een flinke verzameling vogelhuisjes tegen een stam in de theetuin. Hoog in de bomen hoor ik een Groenling. De wind staat oost en de snelweg voelt ver weg. Dit is genieten, op deze mooie dag in mei.

Van graslanden naar multibiotoot

Eind jaren tachtig zag het hier nog heel anders uit, toen was het hier allemaal

weiland. Een kleine groep natuurliefhebbers zag Amsterdam Zuid-Oost oprukken en stond aan de wieg van de Ruige Hof. Deze vereniging ontwikkelde en beheert nu nog steeds twee natuurterreinen; het veenlandschap van Klarenbeek en De Riethoek aan de westzijde van de Gaasperplas. Vandaag zijn we in Klarenbeek, een afwisselend gebied met rietmoeras, knotwilgen, struweel, poelen en slootjes. De oude en nieuwe spoorbaan ernaast, het zich ontwikkelende bos en de poelen met wilgen en ander opgaand groen aan de zuidkant van de recreatieplas maken van de Hoge Dijk een prachtige lappendeken van allerlei verschillende biotopen.

Nachttegaal

Grasmus

Veen, riet en grienden

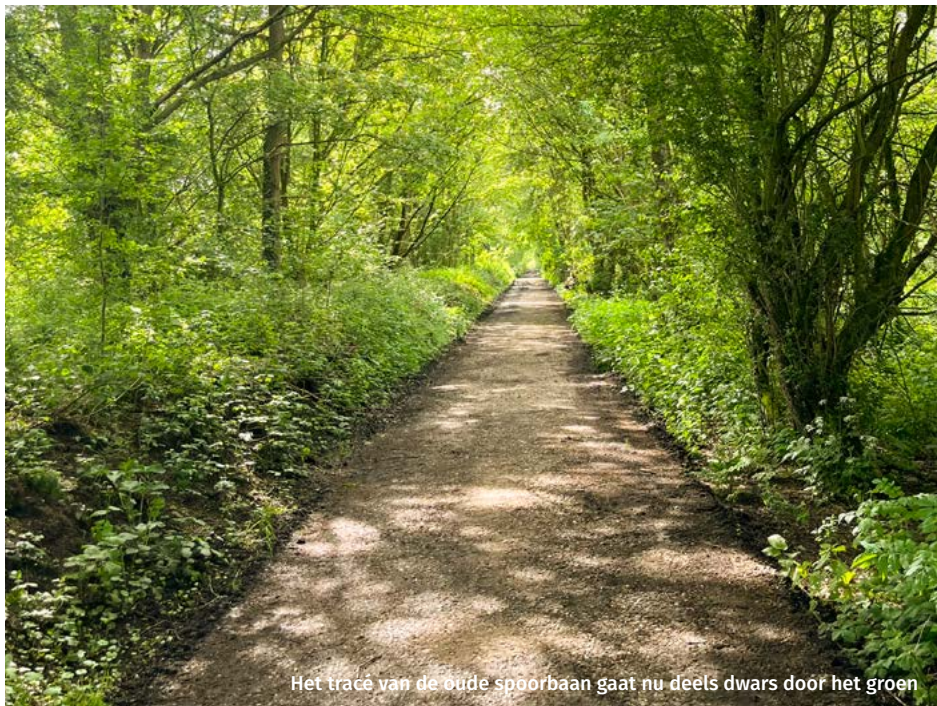
We lopen een rondje linksom en passeren de wilde bloementuin. De libellen zweven voorbij. Als we richting de naastgelegen medicinale kruidentuin lopen, zie ik een Nachtegaal het struweel inschieten. Verraden door z'n rode staartveren. Dan staan we even stil bij het botanisch pronkstuk van Klarenbeek, het 1000 guldenkruidlandje. Dat kruid groeit hier helaas niet meer, wel zien we moeraskartelblad en veenpluis. Daarna doorkruisen we het riet, een eerste Kleine Karekiet zingt ons tegemoet. Verder heb je hier kans de Grauwe Vliegenvanger te zien jagen vanaf zijn post. Hoog in de dertig jaar oude essen en elzen die het terrein begrenzen, zingt een Zanglijster z'n lied. De hooilanden zijn natter

dan voorheen, waarschijnlijk vertonen grondbroeders als de Rietzanger en Blauwborst zich hier daarom nu minder. De Kleine Karekiet heeft geen last van de nattigheid, die bouwt een hangend nest onderin het riet. We passeren natte verlandingsgebiedjes waar ook de wateraardbei groeit. Kruip-door sluip-door bereiken we via het struweel de grienden, een bijzonder deel van Klarenbeek. Hier telen de vrijwilligers van De Ruige Hof vriendhout. Jaarlijks wordt een deel van de wilgen gesnoeid, de tenen worden verkocht en krijgen een tweede leven als vlechtscherm of tuinafscheiding.

Langs het spoor

We laten Klarenbeek achter ons en staan op het fietspad. Het tracé van het

FOTO: TYCHO FOKKEMA

Het tracé van de oude spoorbaan gaat nu deels dwars door het groen

oude, laaggelegen spoor is kaarsrecht en een racebaan voor toerfietzers. Oppassen hier! En tegelijk op vogels letten, want het is een leuk stuk. In de bossages op het talud laat de Goudvink zich regelmatig zien en hoor je de Nachtegaal. Meesjes bouwen hun nest bovenin in de palen van de bovenleiding. Kneutjes vliegen golvend over, goed herkenbaar aan hun dubbele vluchtroepje. Tjuptjup! Na de kruising, waar laatst middenin de nacht nog een jagende Kerkuil werd vastgelegd, verandert het fietspad van karakter. We zijn ineens in een bosachtige omgeving. 's Winters zitten hier Goudhaantjes, nu laten Merel en Winterkoning zich horen. Ver weg klinkt een Koekoek die, als hij even later langs vliegt, toch best dichtbij bleek te zitten.

Bosvogels en rovers

We passeren een wat rommelige open plek in het bos waar het leuk is om even stil te staan. Hier ergens broedt ook de Havik. Die blijft maar ver-

Wandelroute Ruige Hof

FOTO'S: JAN JONGEJANS

Bovenop de actie

Fotografen en maken graag gebruik van de Ijsvogelkijkhut die De Ruige Hof per dagdeel verhuurt. Op zo'n twee meter van de nest-ingang zit je bovenop de actie. De vogels vliegen aan met een visje, slaan het vaak nog even dood op een tak en vliegen dan de nestholte in. Na het bezoek duikt de bezorger nog even kort het water in, om daarna fris op zoek te gaan naar het volgende visje.

huizen, Nijlganzen kraken de laatste jaren steeds zijn nest. Een paartje Gaai verzamelt nestmateriaal in een oude boomstronk en om ons heen zingen de Tjiftjaffen, Fitissen en Zwartkoppen om het hardst. Dan naderen we de eeuwenoude provinciegrens, steken die over en volgen het oude spoor, dat nu verandert in een smal pad dat langzaam tussen rozen en braamstruiken lijkt te verdwijnen. Hier voelt de Braamsluiper zich thuis, en de Kneu. Leuk hoe dit rechte pad telkens een ander karakter heeft. De weilanden en volkstuintjes langs het pad zijn interessant jachtterrein voor Buizerd, Havik, Sperwer en Torenvalk. En daar vliegen Boerenzwaluwen, die hadden we nog niet gezien.

Olifanten en IJsvogels

We zetten de pas er een beetje in en wandelen terug richting de recreatieplas. Het veen met opschietende wilgen aan onze rechterhand wordt elke maandag een stukje gesnoeid door mensen van Lindenhoff Open Tuin, een

FOTO: EDIAL DEKKER

Deze fraaie Blauwborst zingt uit volle borst

Zin om mee te helpen?

De Ruige Hof is springlevend. Zo'n zestig vrijwilligers onderhouden de terreinen en tuinen, geven rondleidingen, maken het verenigingsblad... Teveel om op te noemen. Het buitenwerk gebeurt door-deweeks. Gereedschap, handschoenen, laarzen en regenkleding en deskundige begeleiding is aanwezig. Ook kun je via de Ruige Hof cursussen volgen op het gebied van natuurbeheer en bij Landschap Noord-Holland. Iets voor jou? Kijk op www.deruigehof.nl

dagbestedingsbedrijf in Baambrugge. De wilgen gaan naar Artis en maken daar de olifanten blij. We lopen langs rietland en hopen nog op een Blauwborst, maar die laat zich niet zien. Wel maakt een Rietzanger al krassend een mooie parachuteduik. Eerder flitste er al een IJsvogel langs, er zit een nestwand vlak naast de fothut die de Ruige Hof per dagdeel verhuurt. Zo bekostigt de natuurvereniging een deel van haar werk.

Crowdfunding en nieuw onderkomen

De natuurvereniging is al een aantal jaar bezig om fondsen te werven voor een nieuw onderkomen. Het Tuinhuis is pas vijftien jaar oud, maar is niet zo geschikt voor verhuur of om grotere groepen te ontvangen. Maar de eigenlijke reden voor de nieuwbouw is een vergunningskwestie. De actie loopt al even en de bouw start waarschijnlijk dit najaar. Wel is er nog zo'n € 10.000 nodig voor de inrichting van het gebouw. Help je mee met een donatie? Op de website www.deruigehof.nl leidt een doneerknop je naar de crowdfundingpagina. Alle donateurs krijgen een rondleiding op een van de terreinen van natuurvereniging.

Gesprek over de bomen en het Bos

MARTIN MELCHERS, PIETER HAASNOOT EN REDACTIE

Het Amsterdamse Bos verkoopt zijn bomen

door Martin Melchers

In 1928 nam de gemeenteraad van Amsterdam het besluit het Amsterdamse Bos aan te leggen. In 1934 is daarmee gestart. In 1944 ben ik geboren. Opgroeiend na de oorlog heb van jongs af aan het aanplanten van boompjes in het bos met eigen ogen kunnen zien. Midden jaren negentig was ik als stadsecoloog betrokken bij de organisatie van een symposium over de toekomst van het bos. Samen met de gemeente Amstelveen, de afdeling stadsecologie van de gemeente Amsterdam en de medewerkers van het Amsterdamse Bos werkten we aan een toekomstvisie voor het Bos.

Er werd besloten het bos te verdelen in een natuurbos en een recreatie/park-

Een Honingbijennest in een holte van een boom

FOTO: ROBERT HEEMSKERK

bos. De term natuurbos is duidelijk, maar wat een recreatie/parkbos precies is weet niemand. Ik zie nooit mensen recreëren in de bosjes, maar wel op de kort gemaaide speelweides en op grote grasvelden langs de bosranden. Het toenmalige hoofd van het Amsterdamse Bos vertelde in haar voordracht: 'We stoppen met het afvoeren van boomstammen. De schade die dit aan

Een discussie over boomveilingen, het bestrijden van essentaksterfte en de definitie van een recreatiebos

Begin dit jaar stuurde de nestor van onze stadsecologen, Martin Melchers, De Gierzwaluw een artikel over het beheer van het Amsterdamse Bos. Hij gaf daarin op typisch Amsterdamse wijze zijn ongezouten mening over het huidige bosbeheer. Enigszins geschrokken door zijn pittige stellingname ging ik met Martin in gesprek en vroeg ik het Amsterdamse Bos, na bestudering van het Bosplan 2020-20230, om een reactie. Deze kwam in de vorm van een ingezonden stuk door Pieter Haasnoot, woordvoerder namens de afdeling Beheer & onderhoud. Omdat ons stadsbos een belangrijk gebied is voor de Amsterdamse vogels, en de vogelwerkgroep een bijzondere band met het bos heeft, plaatsen we hier beide stukken. In september 2024, als het Amsterdamse Bos zijn 90-jarig bestaan viert, wordt in een symposium verder gesproken over het beheer én het Bos van de toekomst.

de paden berokkent is financieel net zo groot als de opbrengst van het hout’.

Voortschrijdend inzicht in bosbeheer heeft aangetoond dat begeleidend natuurbeheer het beste bosbeheer is. Het duidelijke resultaat van dit soort bosbeheer is de grotere soortenrijkdom in de bosvakken waar dit werd toegepast. ‘Dood hout leeft’, is tegenwoordig bij natuurbeheer in Amsterdam een algemeen aanvaarde term. In dood hout hakken spechten veel nestholtes. Onder takkenhopen en boomstammen leven veel soorten mollusken, kleine zoogdieren en insecten. Fred Haaijen, de stadsecoloog van Amsterdam-Noord, liet bij gebrek aan zware stormen met een lier een aantal bomen bij de Noorder-IJplas omvertrekken en noemde het de nagespeelde storm. ‘Dood hout leeft’ was de opzet van dit succesvolle project.

De laatste paar jaar kijk ik met grote verwondering naar het omzagen van prachtige bomen en versnipperen van takken in het gehele Amsterdamse Bos. Bij de bosdelen waarin gezaagd wordt hangen voorlichtingsfolders voor het publiek waarin aangegeven wordt dat er uitdunwerkzaamheden worden uitgevoerd. Het vrijkomende hout blijft in het bosperceel. Dat is niet waar! Op grote vrachtwagens worden prachtige stammen in hapklare brokken geladen die het bos uitrijden en daarbij de paden beschadigen. Als je vraagt waarom de bomen omgezaagd en de takken versnipperd worden, krijg je als antwoord: ‘Dat doen we niet’, terwijl het voor je neus gebeurt. De boomstammen gaan naar de bomenopslag in de hoek van het Bos tussen de Ringvaart en de Bosrandweg. Als je hier naar de bergen boomstammen wil kijken

word je van het terrein af gecommandeerd. Op het terrein liggen alle in Amsterdam verzamelde en op maat gezaagde boomstammen. Ze worden geveild en afgevoerd. Opvallend is dat het aantal boomstammen steeds weer wordt aangevuld door bomen uit de regio die bijvoorbeeld zijn omgewaaid of ziek zijn. Het zijn vooral bomen uit het Amsterdamse Bos. Als je niet beter wist zou je denken dat het altijd stormt in het Amsterdamse Bos. Het hout uit het Bos heeft zelfs een FSC-keurmerk. Dat verbaast me niets. Uit het Bos zijn het vooral harde houtsoorten zoals beuken, eiken, esdoorn en essen die geoogst worden. Een keurmerk voor hout is gebruikelijk bij de productiebossen van Staatsbosbeheer. Die bossen worden daar speciaal voor aangelegd en beheerd.

Wie had ooit kunnen denken dat het Amsterdamse Bos een productiebos zou worden met het bos als verdienmodel? Natuur zou het worden, het liefst soortenrijke natuur. Dat vond Jac. P. Thijsse, een van de bedenkers van het bos. Hem stond voor ogen: Een zowel esthetisch als inhoudelijk aantrekkelijk bos voor de stadsmens, waar natuur te beleven was. Ik ben geen actievoerder, dat ontdekte ik bij grote aanslagen op de natuur in Amsterdam. In 2021 ontving ik toch de Jac. P. Thijsse-prijs voor mijn inzet voor de natuur in Amsterdam. Sindsdien voel ik mij schatplichtig aan deze natuurvorser om de ontwikkeling van het bos te volgen. Ecologisch gezien is bos een eindvegetatie. Het is een zelfregulerend ecosysteem wat inhoudt dat het organische materiaal in het eigen systeem wordt opgenomen. Het Amsterdamse Bos is een jong bos dat, om een evenwichtig en aantrekkelijk bos te worden, enig beheer nodig

Essentaksterfte noodzaakt de kap van zieke bomen bij de paden

heeft. Dat beheer loopt vanaf de aanplant van het bos van vrij intensief naar steeds minder tot geen beheer. Eindvegetaties zijn gevoelig voor verstoring. Dat houdt in dat je in het bos moet werken met zo licht mogelijk materiaal en dan ook nog zo voorzichtig mogelijk.

In een bos van ruim tachtig jaar verwacht je een bodem die bezaaid ligt met stammen en takken overwoekerd door mossen, paddenstoelen en varens. Je ziet nu in veel delen van het bos iets totaal anders. Sommige delen van het bos zou je als 'holbos' kunnen typeren. Je kijkt er 's winters dwars doorheen. De aanblik van kale boomstaken van die bosvakken hebben niets met natuurbos of natuurbeleving te maken.

Met grote regelmaat fiets ik door het Amsterdamse Bos en spreek met aannemers die hier opdrachten uitvoeren. De zagers van bomen hebben vooral belangstelling voor hardhouten bomen. Een alibi om de essen zoveel mogelijk te verwijderen vormt de essentaksterf-

te. Als deze bomen dicht langs paden staan, ruim genomen in een strook tot zo'n 10 meter, is het logisch dat ze in verband met de veiligheid van de bezoekers verwijderd worden.

In alle andere delen van het bos zijn zieke essen niet gevaarlijk. Sterker, essentaksterfte is een geschenk uit de hemel. Door bladverlies in de kroon van essen ontstaan kale bladloze kronen en kan ineens de zon de bosbodem weer bereiken. Zieke bomen verliezen blad en zijn minder gevoelig voor stormschade. Bij het bomenbeleid in het bos lijkt men vergeten te zijn dat op de aarde zwaartekracht bestaat. Takken voorzien van blad kunnen in een hevige storm over enige afstand vliegen omdat ze wind vangen met hun blad. Dode takken vliegen niet door het ontbreken van blad en vallen naast of niet ver van de boom naar beneden. Het afsterven van een es kan tientallen jaren duren. In deze periode zorgt het dode hout voor een ideaal object om het dood gaan van bomen te bekijken, zoals dat normaal

is in een bos. Spechten hebben een voorkeur voor dode bomen om er gaten in te hakken. Ze hakken meer holtes dan ze voor het broeden nodig hebben. Dood hout verlevendigt het bos.

Het Amsterdamse Bos is inmiddels, meer dan ten tijde van het genoemde symposium, ingesloten door verstedelijking in Amsterdam, Amstelveen, Aalsmeer en Schiphol in de vorm van woningbouw, kantoorgebouwen, kassencomplexen en bedrijfsgebouwen. Willen we in het bos streven, zoals in heel Amsterdam, naar behoud van de biodiversiteit en die waar mogelijk vergroten, dan is er maar één oplossing, en dat is om het kleine Amsterdamse Bos zoveel mogelijk als natuurbos te beheren. Door het wonderlijke beleid wil ik me niet af laten schrikken. Daarvoor is het Bos mij te dierbaar. Het is ons grootste biotoop voor bosvogels in de regio. Natuurbosbeheer betekent dat er in het bos minder werk uitgevoerd hoeft te worden. Laten we dat vooral stimuleren.

Ik hoop dat er nog een mooie toekomst voor het Amsterdamse Bos ligt. Als stadsecoloog (dat ben je je leven lang) hoop ik minder geklaag te horen over het Bos door liefhebbers van het eerste uur. Zij mijden het Amsterdamse Bos vanwege het omzagen van bomen, versnipperen van takken, aangevuld met de rondrennende honden. Laten we het idee over het beleid voor natuurbos, in vergelijking met het symposium van bijna dertig jaar geleden, voor het gehele bos uitvoeren als een vorm van voortschrijdend inzicht. We kunnen geen hectare missen om dit doel te bereiken.

Vragen aan het Amsterdamse Bos

Na lezing van dit stuk vond de redactie op de website van de gemeente Amsterdam het Bosplan 2020-2030. Dit bevat veel informatie over de functies en zonering van het Amsterdamse Bos, waarvan ruwweg 140 hectare wordt beheerd als parkbos en 245 hectare als natuurbos. Het deed mij deugd in het Bosplan hart voor de natuur te voelen, en te lezen dat het beschermen en verbeteren van de natuurwaarden leidend is voor de ambities voor het Amsterdamse Bos. De vermindering van het aantal paden is hier een goed voorbeeld van. Na lezing van het Bosplan heb ik de volgende vragen gesteld en samen met het artikel van Martin Melchers naar het Amsterdamse Bos gestuurd:

1) Delen van het bos hebben een recreatieve functie. Deze blijft veelal beperkt tot de grassen en paden, niet op het bosperceel er achter. Waarom worden deze delen van het Bos (los van de zorgplicht) toch anders beheerd dan het natuurbos? Er ontstaan nu kale stukken (stakerig) bos, wat lastig te verenigen lijkt met het streven naar het beschermen en verbeteren van de natuurwaarden. Dood hout leeft, ook in een recreatiebos.

2) Een actuele beheersopvatting is dat een volwassen bos zichzelf onderhoudt. Vanuit ecologisch oogpunt zou je het dan zoveel mogelijk met rust moeten laten. Daarbij zijn bomen de longen van de stad. Ook vanuit dat oogpunt is terughoudendheid vereist. Toch wordt er systematisch gedund, wat naast ecologische winst, ook veel schade oplevert.

3) Anders dan in het Bosplan en in de voorlichting ter plekke vermeld, wordt gekapt hout versnipperd of afgevoerd en ter veiling aangeboden. Het Bosplan 2020-2030 maakt duidelijk dat er een tekort is aan financiële middelen. Het lijkt alsof delen van het Bos worden beheerd als een productiebos. Wat verdient het Amsterdamse Bos aan de houtveiling en zijn deze inkomsten noodzakelijk voor de exploitatie?

Bij monde van persvoorlichter Pieter Haasnoot reageerde het Amsterdamse Bos met het stuk op de pagina hiernaast.

Het Amsterdamse Bos bestaat 90 jaar!

door Pieter Haasnoot

Het Amsterdamse Bos bestaat dit jaar 90 jaar! In 1928 nam de gemeenteraad van Amsterdam het besluit om het Bos aan te leggen. In 1934 ging de eerste schop daadwerkelijk in de grond, na veel discussie over het type bos dat moest worden nagestreefd.

Het ging er om de Amsterdammers ontspanning in de buitenlucht te bieden. Er was al veel natuurschoon in de polders rondom Amsterdam, maar dat leende zich slecht voor verblijf in de open lucht: 'er is weinig schaduw, weinig afwisseling en nergens de gelegenheid om eens op de grond te gaan liggen'.¹ Het Amsterdamse Bos zou dat gaan bieden. Jac. P. Thijsse, één van de bedenkers van het Bos, wilde 'een zowel esthetisch als inhoudelijk aantrekkelijk bos voor de stadsmens, waar natuur te beleven was.'

Vanaf het begin was er discussie over aanplant en beheer van het Bos. Welke bomen zouden een plaats krijgen in het Bos? Wat moest het worden, een gesloten bos, of een bos met een meer open karakter? De Commissie voor het Boschplan Amsterdam stelde vast dat 'een ruime afwisseling in het uiterlijk van het bosch' de voorkeur genoot.² Dat is eigenlijk niet veranderd. Maar de opvattingen over de waarde van natuur zijn intussen wel veranderd. Er kwam in de jaren negentig meer aandacht voor ecologie en milieu. Voor een deel van het Bos werd toen natuurlijk, ecologisch beheer ingevoerd. Nu, in 2024, gaan we daarbinnen nog een stap verder. We realiseren ons dat het Bos

FOTO: ROBERT HEEMSKERK

Uitkomende knop van de Gewone Esdoorn

een belangrijke bijdrage levert aan de regio op het gebied van biodiversiteit en klimaat.

Zoals in het begin van de twintigste eeuw, is er ook nu discussie over het beheer van het Bos. Daar zijn we blij mee, want het geeft aan dat publiek en deskundigen zich betrokken voelen. En er zijn ook gewoon heel verschillende meningen mogelijk. We hebben immers te maken met veel variabelen en verschillende doelen, die samen bepalend zijn voor het beheer.

De Bos-organisatie streeft ook in deze tijd naar een gevarieerd Bos, nu met een zo groot mogelijke biodiversiteit. Maar ook het landschappelijk ontwerp en de bijzondere bomen verdienen nog steeds bescherming. En dan is er ook nog de zorgplicht. We vermijden risico's van vallende bomen en takken,

1 Presentatie Boschplan aan de Maatschappij tot nut van 't algemeen - Juli 1938

2 Rapport van de Commissie voor het Boschplan Amsterdam – 1928 – bladzijde 58

door op en rond de paden en speelweiden zwakkere bomen weg te halen. Omdat we zoveel bezoekers hebben, voeren we die zorgplicht intensiever uit dan men in stillere bossen elders in het land doet. In het beheer houden we rekening met al deze doelen, met accentverschillen per gebied.

In het gedeelte dat we 'parkbos' noemen hebben we naast biodiversiteit ook aandacht voor de instandhouding van het landschappelijk ontwerp en de aanwezigheid van bijzondere bomen. Het instrument dat we daarvoor inzetten zijn de zogenaamde dunningen. Door het weghalen van sommige bomen ontstaat een gevarieerde bosstructuur, met bomen van verschillende leeftijden en soorten, en een afwisseling van open en meer gesloten vegetaties.

In het gedeelte dat we 'natuurbos' noemen krijgen natuurlijke processen alle ruimte. Daarover bestaat overigens wel een misverstand. Vaak wordt gedacht dat de natuur er dan vanzelf voor zal zorgen, dat een heel gevarieerd bos ontstaat. Dat is niet altijd zo. Het kan afhankelijk van de groeiplaats erg lang, soms wel meerdere bosgeneraties duren. Het Amsterdamse Bos is nog relatief jong, juist in de delen waar al langere tijd niet wordt ingegrepen groeien de bomen tegen elkaar op. In deze stakenfase zie je relatief maar weinig onderbegroeiing onder de bomen.

Door het maken van grotere open plekken op ongeveer 10% van de oppervlakte van het natuurbos proberen we die homogene structuur te doorbreken. In die open plekken, die tot wel 2 keer de boomhoogte in doorsnee zijn,

FOTO: ROBERT HEEMSKERK

'Dood hout leeft', Wollige bundelzwammen

ontstaat door natuurlijke verjonging een volgende generatie bos. In de overige 90% van de oppervlakte van het natuurbos worden geen bomen weggehaald. Hier moet door een natuurlijk proces van concurrentie tussen en wegvallen van bomen op termijn vanzelf ruimte ontstaan voor een volgende generatie.

Wat doen we met de bomen die worden weggehaald? We vinden het belangrijk dat een groot deel van dat hout in het Bos blijft liggen. Zo'n 40% van de bomen blijft in het Bos. Dat is goed voor de biodiversiteit: dood hout leeft! Het aandeel dood hout in het Amsterdamse Bos is dan ook relatief hoog. In het parkbos ligt ruim 60 m³ per ha. Bomen die bij een dunning worden omgezaagd blijven voor een deel als liggend dood hout in het bos achter. Dieper in de bosvakken worden bomen geringd ten behoeve van staand dood hout. Spechten, kleine zoogdieren en insecten maken daar dankbaar gebruik van. In het natuurbos blijft het

merendeel van het gezaagde hout in het Bos liggen.

Het publiek begrijpt steeds beter waarom hout in het Amsterdamse Bos blijft liggen. Vroeger kwam daar veel commentaar op, maar we kunnen het aandeel dood hout nu opvoeren. In het natuurbos blijft het hout zo veel als mogelijk liggen. Wel blijft het zo dat in smallere bosvakken en langs de paden niet altijd voldoende ruimte is om hout te laten liggen. Dat wordt dan afgevoerd. Op de houtwerf in het Bos komt al het hout samen, ook uit andere delen van de gemeente Amsterdam. Daarom zien mensen daar grote hoeveelheden hout liggen. Die houtwerf is niet publiek toegankelijk. Niet omdat er iets geheimzinnigs gebeurt, maar omdat het gevaarlijk zou zijn om mensen tussen die grote stammen te laten

lopen. Er zijn overigens wel regelmatig excursies te volgen, zie de boskalender op www.amsterdamsebos.nl.

In totaal komen jaarlijks zo'n 5.000 stammen uit alle delen van de stad naar de houtwerf in het Amsterdamse Bos. De gemeente Amsterdam wil zoveel mogelijk hout van gevelde bomen een duurzame bestemming geven, liefst binnen de gemeente. Het hout wordt bijvoorbeeld gebruikt voor beschoeiingsschotten, straatmeubilair of speeltoestellen. De stammen die overblijven worden op een veiling verkocht. Ook worden nu nieuwe circulaire toepassingen van resthout en snippers onderzocht, zoals de productie van biochar.

Over het beheer van het Bos is vanaf het begin veel discussie. Ook nu nog, zoals blijkt uit het artikel van de heer

FOTO: ROBERT HEEMSKERK

De bruine kikker heeft een sterke binding met bos en struweel

Martin Melchers. We grijpen ons 90-jarig bestaan aan om die discussie weer een platform te geven. In september van dit jaar hopen we opnieuw - net als in de jaren negentig - in een symposium alle verschillende invalshoeken te verkennen. We willen met medewerkers, vrijwilligers en deskundigen samen onderzoeken hoe we de komende 10 jaar het Bos het best kunnen beheren. Op naar de 100!

Team Amsterdamse Bos

PS

- Binnen het Bos maken we nu opnieuw een Beheervisie, met daaruit voortkomend beheerplannen en werkplannen. Dit is een soortgelijk proces als in de jaren 90 is gebeurd, maar nu sterker gebaseerd op onze nieuwe missie en visie, waarin biodiversiteit en klimaat een grote rol spelen. Net als in de jaren 90 maakt een symposium

onderdeel uit van de totstandkoming van de nieuwe beheervisie.

- De bestrijding van de essentaksterfte is onderdeel van Beheer & onderhoud van het Bos. Ik heb begrepen dat de heer Melchers – die geïnteresseerd is in dit specifieke punt – uitgenodigd wordt voor een gesprek en een nadere toelichting.

- Ik heb geen overzicht van de opbrengst van hout uit de afgelopen 10 jaar. Wel kan ik melden dat de laatste houtveiling van hout uit bos en stad, een bruto opbrengst had in de orde van grootte van 50.000 euro. Daar moeten alle kosten dan nog van af. Dus je begrijpt dat de houtopbrengst nauwelijks een bijdrage levert aan beheer & onderhoud van het Bos. Laat staan dat er winst wordt gemaakt, zoals soms wordt gesuggereerd. Ik bevestig hiermee graag nogmaals dat circulair, regionaal gebruik van het overschot van hout uit de stad het uitgangspunt is van de houtveiling. En niet financieel winstbejag.

Ruimte voor discussie

Zoals uit beide stukken valt op te maken, is er ruimte voor discussie over de beheerstrategie op het gebied van dunningen, de aanpak van essentaksterfte en onderhoud van het parkbos. Het verkopen van hout als verdienmodel is naar de mening van de redactie voldoende weerlegd. De vraag of het echt noodzakelijk is met zwaar materieel zoveel gezond hardhout te kappen blijft echter staan.

Door deze verschillende visies op beheer te delen hoopt de redactie van de Gierwaluw een vruchtbare bijdrage te leveren aan een constructieve discussie over de nieuw te ontwikkelen beheervisie. Naast het symposium zou ook een excursie met diverse deelnemers, en een analyse en kritische evaluatie van het huidige beheer hier deel van moeten uitmaken.

Reageren op dit artikel? Mail dan redactiegierwaluw@vogelsamsterdam.nl, met als subject 'beheer Amsterdamse Bos'.

Nieuw erelid: Frank van Groen

ANOUK ZUURMOND

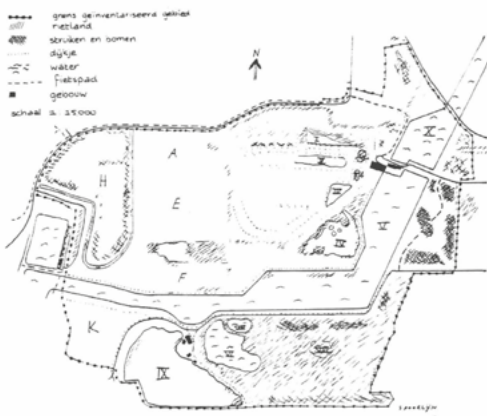
FOTO: OLIVIER MIDDENDORP

8 maart 1980 – toen is het begonnen. De eerste aantekening die ons kersverse erelid Frank van Groen maakte over een vogelwaarneming in een notitieboekje. Ter gelegenheid van zijn erelidmaatschap, dat bekend werd gemaakt bij de ALV van afgelopen 26 maart, heb ik hem thuis opgezocht voor een gesprek.

Hij vindt het bijzonder eervol, deze titel. Het gebeurt ook niet vaak. In de geschiedenis van de VWGA is Frank van Groen het vierde erelid. De vorige keer dat het erelidmaatschap werd uitgereikt was in 2010 aan Bert Kamp, die veel had gepubliceerd en het Natuurfotografengilde had opgericht. Frank deed daar in De Gierzwaluw (jaargang 48, nummer 1) zelf verslag van. Voor het erelidmaatschap, zo schreef hij toen, “komen in aanmerking personen die lid zijn van de VWGA en die zich op bijzondere wijze intensief hebben ingezet voor onderzoek naar of bescherming van vogels in Groot-Amsterdam, een bijzondere rol hebben gespeeld in de vereniging, belangrijke publicaties hebben vericht en/of politiek actief zijn geweest”.

Daarvoor, in 1998, werd Joop Andriessse erelid. Hij had met zijn gebiedsinventarisaties en activiteiten om uilen weer terug te krijgen in Amsterdam zijn titel verdiend. Het eerste erelid was Bien van Drooge. Zij richtte in 1959 de Vogelstudiegroep Amsterdamse Bos op (de voorloper van de VWGA), en zat in de redactie van de voorganger van De Gierzwaluw, met de wat zakelijke titel Mededelingenblad van de KNNV Vogelwerkgroep Amsterdam. Zij kreeg in 1977 deze titel op grond van haar jarenlange secretariële ondersteuning van de VWGA en de vele observaties in het Amsterdamse Bos. Ze leverde daarmee een belangrijke bijdrage aan de uitgave van De vogelwereld van het Amsterdamse Bos uit 1968. Frank staat

Figuur 1. Kaart van het onderzochte gebied.

Handgetekende kaart van het inventarisatiegebied bij Halfweg, Frank is dan 18 jaar

FOTO: OLIVIER MIDDENDORP

Frank inventariseert voor Vogelatlas Amsterdam in Landsmeer

duidelijk in deze traditie van ereleden. Hij was actief in het bestuur als voorzitter, zit in de redactie van De Gierzwaluw, waar hij tientallen artikelen voor schreef, organiseert al sinds 2008 een instapcursus Vogels Kijken en heeft samen met anderen een bijzondere en belangrijke publicatie gerealiseerd: Vogelatlas Amsterdam.

Van Grutto's naar spechten

Frank is geboren en getogen in Amsterdam en kreeg vaak de vraag waarom hij als stadsjongetje zo verslingerd was geraakt aan het vogels kijken. Maar het was juist die stedelijke omgeving die ervoor zorgde dat hij op pad ging, vertelt hij. Wonend op 1 hoog, zonder tuin, had hij nauwelijks directe connectie met de natuur. Zijn oma had een volkstuinje en wees hem op verschillende planten en dieren. Toen hij 16 was ontdekte hij, logerend bij een vriend op een boerderij, hoe interessant het is om die planten en dieren te determineren. Met een kijkertje begon hij erop uit te trekken in Geuzenveld en het gebied rond Halfweg. Op 8 maart 1980 begon hij zijn waarnemingen te noteren naar aanleiding van de waarneming van een paar prachtige Pijlstaarten, en een jaar later begon hij met tellen en het bepalen van de verschillende territoria op basis van een kaart die hij had gemaakt van een gebied bij Halfweg. Hij sloot zich aan bij de Rooms-Katholieke Vereniging voor Natuurstudie Tuurna en ging biologie studeren (ondanks het advies om voor econometrie te kiezen, waar meer mee te verdienen zou zijn...). Frank is al vanaf het begin betrokken bij het Broedvogel Monitoring Project (BMP) van Sovon – niet alleen door te tellen, maar ook door in het jaar voor aanvang van het project, in 1983, mee te helpen met het testen van de beste telmethode (kartering, transect- of punttelling). Het monitoren met kaart bleek bij veel tellers het meeste enthousiasme teweeg

Frank tijdens de begeleiding van een vogelreis bij Salamina in Colombia in 2022

te brengen. Hij ontwikkelde een sterke band met gebieden in Amsterdam waar hij al jaren telt. Het Diemerbos is één van zijn favorieten. Dit gebied, zo vertelt hij, heeft hij zien ontwikkelen van veenweidegebied met Grutto's tot bebost terrein waar tegenwoordig spechten en roofvogels zich thuis voelen. Tijdens zijn studie biologie ontwikkelt Frank een grote liefde voor Latijns-Amerika – als werelddeel dat niet alleen rijk is aan flora en fauna, maar ook getroebleerd is door politieke ontwikkelingen en oorlogen. Hij wordt lid van het El Salvador Komitee en was betrokken bij de protestactie nadat daar in 1982 vier Nederlandse journalisten werden vermoord. Frank krijgt de gelegenheid om voor zijn studie een periode in Colombia te verblijven om onderzoek te doen naar het opzettelijk verbranden van natuurlijke graslanden in het Andesgebergte, met name door boeren, om die meer geschikt te maken voor vee. Na afronding van zijn studie en terugkomst in Nederland blijft hij regelmatig reizen, ook door zijn werk voor SNP-Natuurritten. Inmiddels is hij al 25 jaar verbonden aan het eco-

logisch onderzoeks- en adviesbureau Van der Goes en Groot, waar hij broedvogelcoördinator is en werkzaam op het gebied van natuurwetgeving. Nog steeds begeleidt hij zo'n 2 tot 3 reizen per jaar – in Europa, maar ook daarbuiten, zowel voor SNP-Natuurritten als voor Birdingbreaks.

Liefde door kennis

In 1982 verschijnt het eerste artikel van Frank in De Gierzwaluw, getiteld "Verslag van een broedvogelinventarisatie bij Halfweg in 1982" (jaargang 20, nummer 4), inclusief een handgetekende kaart van het gebied en een verantwoording van de telmethode: "Deze inventarisatie heb ik verricht volgens de methode zoals beschreven in de Handleiding voor het Inventariseren van broedvogels in Nederland (VWG Grote Rivieren 1973). Ik spreek van een territorium als ik minimaal drie keer zang, balts of alarm, minstens twee weken uit elkaar, op één plaats heb waargenomen". Daarna verschijnen er nog veel artikelen over broedvogels en gebiedsinventarisaties. In 2007 wordt Frank voorzitter van

Frank aan het werk als vogelgids in Marokko

de VWGA. Doordat Frank zo'n betrokkenheid heeft bij vogelgebieden in Amsterdam en ze door de jaren heen ook heeft zien veranderen, zijn er ook zorgen bij hem – niet alleen over het werkgebied van de VWGA, maar ook over de omgang van de mens met de natuur in algemene zin. In het gesprek legt hij uit dat de mens steeds meer ruimte opeist – ten koste van de natuur. IJburg wordt uitgebreid en polders worden met zand opgespoten om deze geschikt te maken voor bebouwing. Dit alles om mensen woonruimte te bieden en economische welvaart. Misschien, stelt Frank, kunnen we het wel doen met wat minder economische welvaart. Dat zou niet alleen de natuur van nu goed doen, maar ook in de toekomst de voortdurende klimaatverandering kunnen indammen. Als we een betere omgang met de natuur willen bewerk-

stelligen, dan is kennis noodzakelijk. Kinderen zouden in het onderwijs meer in aanraking moeten komen met die natuur. Maar de VWGA heeft daarin ook een belangrijke taak – en er zijn twee prestaties waar Frank in dat licht trots op is. Ten eerste is daar natuurlijk Vogelatlas Amsterdam, een prachtige uitgave. Het was een project dat Frank coördineerde, en waarvoor hij, samen met tientallen anderen, in de periode 2020-2022 intensief heeft geteld en geschreven. Door aan de gebruikelijke telmethode de bepaling van vijf aantalklassen toe te voegen kon Frank de telmethode laagdrempelig genoeg houden om voldoende tellers te mobiliseren. Door deze indeling kon ook goed gevisualiseerd worden op kaarten waar de belangrijkste gebieden zijn voor een bepaalde soort. Die kennis over onze broed- en wintervogels is van onschatbare waarde voor bescherming en natuurbeleid. En ten tweede: de befaamde cursus “Vogels herkennen”, die Frank al sinds 2008 samen met een mede-docent organiseert volgens een vast stramien: een cursusklaar, twee theorie-avonden en vier of vijf praktijklessen. Het bleek een echte succesformule. De cursus zit ieder jaar vol en heeft regelmatig zelfs een wachtlijst. Door die cursus, legt Frank uit, kunnen mensen hun blik verbreden en de natuur meer gaan waarderen. Daarmee hoopt hij een bijdrage te leveren aan een andere manier van omgaan met de natuur. Meer kennis leidt immers tot liefde voor de natuur. Veel leden van de VWGA zullen dat kunnen bevestigen. Dankzij de passie van Frank zijn zij enthousiast geraakt voor het waarnemen en beschermen van vogels. We hopen dat Frank als erelid nog heel wat jaren zijn expertise en enthousiasme zal blijven delen!

f k

Vrije vogels

*Belevissen van een
beginnende vogelaar*

Het is voorjaar, en dat zullen we horen ook. Ik trek de deur achter me dicht en zet mijn oren open.

Op de stoep geniet ik van een Koolmees, zingend op een tak. Sinds ik mijn geluidenknop heb omgezet, wil ik elke vogel die ik hoor herkennen. Oók als ik naar mijn fiets loop. Bovenin een boom tinkelt het belletje van de Pimpelmees. En klinkt daar het hoge riedeltje van de Boomkruiper?

Een compleet nieuw geluid zet me op scherp. Dalende tonen vermengen zich met enthousiaste kreetjes. Wat kan dit zijn? Oja, de vogelkooi met importzangertjes van de nieuwe buurman. Ze hangen op driehoog naast de balkondeur. Waarschijnlijk was het geluid binnen niet te harden. Ik leer maar langzaam, het is de derde keer deze week dat het kwetterende kooitje me te pakken heeft. Vogels in gevangenschap, ik vind het maar niks. Datzelfde denk ik als ik later die week met mijn gezin in Artis beland. Lang geleden dat ik daar was. De vlindertuin vind ik het mooist, daar voel je nog iets van vrijheid. Weten die vlinders veel dat hun jungle heel klein is? De twee Grote Zaagbekken die ik in de kas ernaast tref, stemmen me triest. Wat doen die hier? Wat doe ik hier?

Dat gevoel bekruipt me nog meer bij de Pelikanen. Grote beesten die elkaar proberen te imponeren door hun machtige vleugels te spreiden. Correctie: vleugel. Om vluchten te voorkomen is iedere Pelikaan een halve

vleugel afgenomen. Ik slik even en kijk verder. De half slapende paal- en boomzittende Kwakken maken me toch weer vrolijk. Die zitten hier uit vrije wil. En het is een buitenkans ze van zo dichtbij te zien.

We lopen door naar de Vale Gieren, die worden vandaag gevoerd. In de hoge kooi zit een groot aantal van deze imposante aaseters. Het karkas arriveert en de gieren strijden om het lekkerste stukje. Een moedige Ekster waagt zich ertussen en pikt een zeentje mee.

In het wild gaat het niet zo denderend met de Vale Gier. In Zuid-Europa slingeren door aangepaste regelgeving steeds minder kadavers rond. En eind vorige eeuw werden veel vogels slachtoffer van vergiftigde karkassen, door boeren neergelegd om roofdieren te bestrijden. De gierenverzorger vertelt dat Artis sinds 2018 meedoet met een fokprogramma. Geschikte in Artis geboren kuikens verkassen op een gegeven moment naar Sardinië. Na een inburgeringstraject mogen ze de lokale populatie versterken. GPS-gegevens en onderzoek laten zien dat de inmiddels zeven Artisgieren zich in het wild uitstekend staande houden. Eén heeft er zelfs al gebroed.

Maar het allervrolijkst word ik toch van een onopvallend Artisbordje naast het kleine-zoogdierenhuis. Bij een groepje bomen en wat struiken vertelt het me welke soorten hier zitten. Koolmees en Pimpelmees. Er valt geen tralie te bekennen. ↵

Groenling

De stadse IJsvogel

JAN JONGEJANS

Het gaat goed met de IJsvogel. Deze felgekleurde visjager broedt bovendien steeds vaker dichtbij drukke plekken in de stad. Daardoor is het steeds makkelijker om in Amsterdam van deze soort te genieten.

Man IJsvogel, Ruige Hof

Wie herkent hem niet: de IJsvogel, de fel blauw-oranje verschijning die als een schicht laag over het water vliegt. Vaak zijn komst al aankondigend met zijn kenmerkende scherpe luide roep. De mannetjes en vrouwtjes zijn even mooi. Het enige uiterlijke onderscheid is de kleur van de ondersnavel: die van het vrouwtje is oranje, van het mannetje zwart. De basis van de ondersnavel van het mannetje is soms ook oranje, die kan je daardoor soms op het verkeerde been zetten.

De jongen van de IJsvogel zien er net iets anders uit. Hun rug is even fel blauw als van hun ouders. Hun borst is echter vaal oranje in plaats van fel oranje en maakt een beetje een smoezelige indruk. Hun snavel is ongeveer 1 centimeter korter en heeft een witte punt. Ten slotte, en dat is het meest

onderscheidende kenmerk, hun pootjes zijn niet koraalrood maar donkergrijs. Als ze een maand of vier oud zijn, zijn ook hun poten mooi bijgekleurd.

Het gaat goed met de Amsterdamse IJsvogel. Mede geholpen door de aanleg van ijsvogelwanden en het onderhoud van geschikte wortelkluiten, gedijt hij ondertussen ook prima binnen de stadsgrenzen. In dit artikel ligt de focus vooral op de groei en de fluctuaties van de Amsterdamse ijsvogelpopulatie en de oorzaken daarvan.

Strengere winters en herstelcapaciteit

IJsvogels moeten bij voorkeur dagelijks kunnen vissen: ijs op de sloten, meren en grachten maakt het vissen vrijwel onmogelijk. Als een IJsvogel ergens niet tegen kan, dan zijn het wel strenge

winters. Onderstaande grafiek maakt dat meer dan duidelijk.

2012, 2018 en 2021 waren vanuit het perspectief van de IJsvogel strenge winters. In die jaren lag er een langere periode behoorlijk veel ijs. In 2018 nam door de strenge winter het aantal broedparen, na de recordjaren 2016 en 2017 met 71 broedparen, af tot slechts 16 paren. Een afname van liefst 77%, die vrijwel overeenkomt met de landelijke afname zoals vastgesteld door Sovon. In 2021 was de situatie vergelijkbaar, toen sneuvelde 66% van de Amsterdamse IJsvogelpopulatie.

De herstelcapaciteit van IJsvogels na zo'n strenge winter is echter ook opmerkelijk. Dat laat zich vooral verklaren doordat IJsvogels meerdere broedsels per jaar kunnen voortbrengen. De herstelcapaciteit laat zich ook mooi vangen in kaartbeelden. In de bijgaande kaartjes is het herstel van de populatie te zien tussen 2021 en 2023. In 2021 bevinden de meeste broedgevallen zich in de twee delen van

Amsterdam die we als 'kernegebieden' van de Amsterdamse populatie kunnen bestempelen: Amsterdam-Noord en Amsterdam Nieuw-West. In het oostelijke deel van Amsterdam, de Vijfhoek en omgeving, en in het Amsterdamse Bos is de populatie dan vrijwel verdwenen. In 2022 herstelt de populatie zich ook in Amsterdam-Oost en het Amsterdamse Bos. In 2023 verdicht de populatie zich verder over heel Amsterdam.

Op elk van de kaartjes is overigens zichtbaar dat in het centrum en in de 'buitengebieden' Waterland en het gebied rond Schiphol en Aalsmeer nauwelijks IJsvogels broeden. Het ontbreken van geschikte nestgelegenheid is daarvan de voornaamste oorzaak.

Aantal broedsels: vaak 2 of 3, soms 4 keer

De bijzonder sterke herstelcapaciteit van de IJsvogel na een strenge winter is eenvoudig te verklaren door het aantal broedsels dat de soort jaarlijks voortbrengt. In het bijgaande taart-

Aantal broedgevallen van 2011 tot 2023
Het aantal broedgevallen na een strenge winter in rode cijfers

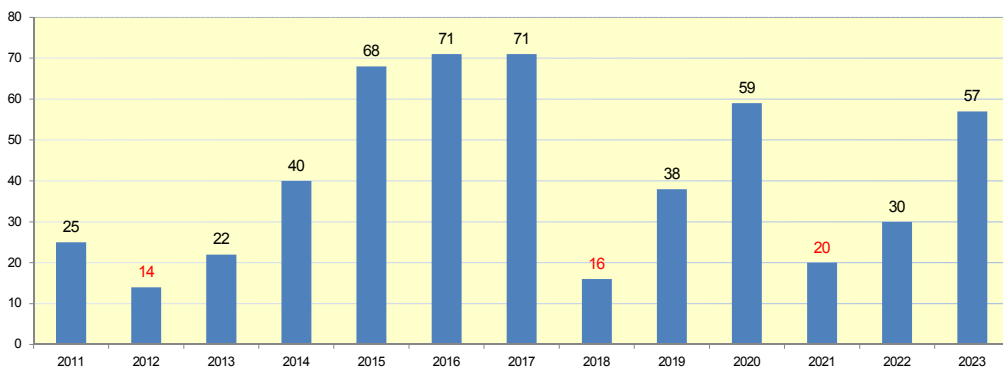

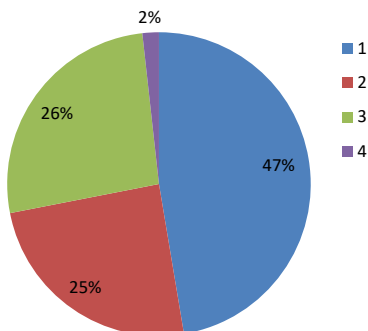
diagram is afgebeeld hoe vaak in 2023 een tweede of derde en zelfs vierde broedsel minimaal voorkwam in Amsterdam.

Bij minimaal 25% van de broedgevallen werd een tweede broedsel vastgesteld, bij minimaal 26% een derde broedsel. Uitgaande van gemiddeld 4 tot 6 uitgevlogen jongen per broedsel kan één paartje Ijsvogels jaarlijks 12 tot 18 jongen voortbrengen. Uitgaande van deze aantallen zijn er in 2023 in Amsterdam ruim 500 Ijsvogels uit het ei gekropen. Veel van de jongen sneuvelen echter al in hun eerste levensfase, direct nadat ze op eigen poten komen te staan.

Ijsvogeljongen worden na het uitvliegen nog drie à vier dagen door de ouders gevoerd. In die korte periode moeten ze ook zelf leren vissen. Als ze dat na die korte periode nog niet kunnen, dan is hun lot bezegeld: ze overleven dan niet.

In Amsterdam is sinds 2016 drie keer een vierde broedsel vastgesteld. Vóór 2016 werd het aantal broedsels niet bijgehouden in Amsterdam. Bij bo-

Het in 2023 vastgestelde aantal broedsels in procenten

Stippenkaart 2021, 20 broedgevallen

Stippenkaart 2022, 30 broedgevallen

Stippenkaart 2023, 57 broedgevallen

Ijsvogeljongen worden na het uitvliegen nog drie à vier dagen door de ouders gevoerd

venstaande cijfers moet worden opgemerkt dat met name op de locaties waar maar 1 broedsel is vastgesteld, in 2023 op 47% van de locaties, sprake is van een grove onderschatting. Op lang niet alle plekken worden namelijk gedurende de lange broedperiode, van april tot soms in oktober, de Ijsvogels consequent gemonitord. Dat komt enerzijds doordat de broedlocaties deels begroeid raken waardoor het monitoren lastiger is en anderzijds door het gebrek aan mankracht om tijdens zo'n lange periode te monitoren.

Het aantal gevallen dat Ijsvogels tot 3 broedsels in een jaar komen, stijgt de laatste tientallen jaren enorm. Volgens een handboek uit 1980 kwam in die tijd een derde broedsel ongeveer in 10% van de gevallen voor. In het werkgebied van Gooi- en Vechtstreek, waar al jarenlang zeer intensief wordt gemonitord onder aansturing van Jelle Harder,

is tussen 2012 en 2021 een toename van derde broedsels vastgesteld van 33 naar 63% (J. Harder, 2021). Er is een sterk vermoeden dat deze toename samenhangt met een langer broedseizoen door de klimaatverandering. Ter illustratie: de meeste derde broedsels eindigen rond eind augustus-begin september. In Amsterdam Nieuw-West is in 2022 het Amsterdamse 'uitvliegreCORD' gevestigd. Daar vlogen op een locatie de jongen van het derde broedsel uit op 13 oktober!

Broedlocaties: een handje helpen

Om te broeden graaft een Ijsvogelpaar-tje gezamenlijk een 60 tot 100 centimeter lange nestgang, bij voorkeur in een kale steile oever van minimaal een halve meter hoog. Aan het einde van de gang graven ze een nestkamer waarin 6 tot 8 eieren worden gelegd. In Oost-Nederland liggen zulke plekken langs stromende beken. In de Am-

sterdamse regio zijn wortelkluiten van omgewaaide bomen goede alternatieve natuurlijke broedlocaties, al dan niet direct langs het water. In Amsterdam-Noord worden zelfs speciaal boomstronken met wortelkluit neergelegd langs het water of worden bomen omgelierd, die vaak worden bebroed.

De Ijsvogel laat zich graag een handje helpen. Op veel plekken in Amsterdam worden door groepen vrijwilligers en gemeentelijke groenwerkers verticale wanden in oevers met voldoende hoogte afgestoken om broedgelegenheid te creëren. Wanneer zulke oevers ontbreken is het aanleggen van een kunstwand een goed alternatief. Beide types wanden leveren een grote en succesvolle bijdrage aan de Ijsvogelpopulatie, zoals is te zien in de onderstaande grafiek.

In 2023 broedde liefst 35% van de Amsterdamse Ijsvogels in afgestoken wanden en 30% in aangelegde kunstwanden. Opgeteld met de omgetrokken of neergelegde wortelkluiten broedde exact 70% van de Ijsvogels in 2023 in aangelegde broedlocaties.

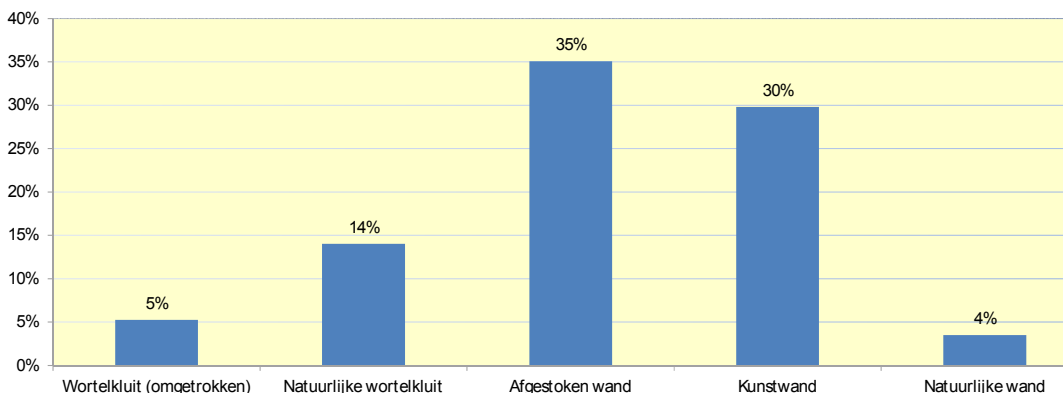
Het verenkleed wordt dagelijks goed en lang onderhouden voor het onderwaterduiken

In het volgende nummer van de Gierzwaluw vertel ik graag meer over de aanleg van wanden en het onderhoud van de broedlocaties. En wat je zelf kunt doen om de Amsterdamse Ijsvogels te helpen en te monitoren.

Geraadpleegde bronnen

Harder, Jelle. Spectaculaire toename van Ijsvogel. Tussen Duin & Dijk, jaargang 20-2, 2021

De verdeling van de broedgevallen per type broedlocatie

Fwiet, veel meer dan een koffietafelijdschrift

TYCHO FOKKEMA

boeken

Ieder halfjaar valt er een Vlaamse verrassing op mijn mat. De bijna 150 pagina dikke Fwiet is de Linda onder de vogeltijdschriften. Hij past prima op de koffietafel. Maar er alleen maar in bladeren zou zonde zijn.

SEX en AAS

Fwiet komt uit de koker van vogelvrienden Begijn le Bleu en Jeroen Denaeghel, een bekende Vlaamse cabaretier/podcastmaker en een ingenieur/journalist wier natuurhart ze regelrecht richting vogels heeft geleid. Ieder nummer van Fwiet kent een ander thema, de laatste is TWITCH.

Prachtige fotoreportages

De thematische aanpak is een prachtig excuus voor bijzondere fotoreportages in binnen- en buitenland. In ZEE volgen we een kolonie Jan-van-Genten, in AAS steelt de Lammergier de show. De baltsende Futen van natuurfotograaf Misjel Deelee laten in SEX de magische kant van deze reguliere soort zien. Ook de cover van het tijdschrift ziet er beeldschoon uit. De natuur heeft niet altijd woorden nodig.

Maar het gaat om de interviews

Naast al deze eye-candy is het genieten van de interviews met grootheden als Tim Birkhead en een Vlaamse

‘Een Vlaamse vogelglossy boordevol schone foto’s en prachtig taalgebruik.’

twitcher waar ik geen weet van had. Ook een artikel over seksuele selectie of een portret van de Raaf zijn zeer

lezenswaardig. Als toetje na een mooie maaltijd doen corryfeën als Herman Brusselmans en Hans Dorrestijn ook een duit in het

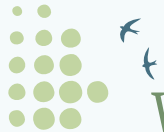
zakje. Dit alles maakt dat Fwiet zich op veel manieren onderscheidt van meer gangbare vogelpublicaties. Laat je ook een keer verrassen door Fwiet!

Je kunt Fwiet bestellen op Fwiet.be

Van de voorlaatste nummers, SEX en AAS, mogen we er eentje weggeven. Stuur voor 1 augustus een mail met het onderwerp ‘Winactie’ naar: secretariaat@vogelsamsterdam.nl ✉

Lees meer over Fwiet op de website Fwiet.be

Waarnemingen januari-maart 2024

ELLEN DE BRUIN

FOTO: FRANK SCHURING

Sneeuwgans tussen de brand- en kolganzen

Niet veel hoogtepunten dit kwartaal, maar het was tenslotte nog winter, en wat valt er dan toch veel te zien in onze regio. Pestvogel, Grote en Kleine Burgemeester worden slechts door één persoon waargenomen, dat is jammer. Maar het mannetje Eider en een winterse Bladkoning zijn een ware verrassing, en de Kraanvogeltrek is hier misschien nog nooit zo goed geweest. Bij een aantal waarnemingen kom ik overigens de tekst #patchgold tegen. Dat moest iets betekenen. Al snel vind ik op de website van Dutch Birding meer informatie: de “Dutch Patchwork Challenge”: wie vindt de meeste soorten in zijn eigen, vooraf gedefinieerde gebiedje; de “local patch”. We hebben er weer een nieuwe wedstrijd bij...

Voer jij ook je waarnemingen in?

Zorg dat je je waarnemingen van het volgende kwartaal tijdig hebt opgevoerd op waarneming.nl. Voeg bij interessante waarnemingen zoveel mogelijk informatie toe in de daarvoor bedoelde schermvelden, zoals aantal, geslacht, kleed, gedrag en telmethode; een kleine moeite maar een waardevolle aanvulling. Lever bij (regionale) zeldzaamheden een foto, film- of een geluidsfragment of een duidelijke beschrijving van de kenmerken.

WATERVOGELS

Een **Kleine Zwaan** vliegt op 10/1 langs de Muider kust (EV). Op 15/1 zijn er 2 adulte en 1 2kj vogel ter plaatse in Polder de Rondehoep (AS). Over de Aetsveldsche Polder vliegen er 5 in zuidwestelijke richting en op 10/2 2 adulte en met 2 2kj vogels naar noord (EdB, RvD). **Wilde Zwanen** worden gezien in de Aetsveldsche Polder in de periode 5/1-21/3 (1e wrn. EdB), met maximaal 11 vogels op 22/2 en op 2,3,4, 9 en 14/3.

Tijdens de Midwintertelling op 13/1 wordt 1 adulte **Rotgans** gezien in De Horn bij Weesp (1e wrn. EdB). Maar liefst 10 vliegen naar west op 21/1 langs de Muider kust (NvdW). Op 28/1 foerageert een 2kj vogel aan de Bloemendalergouw (KW, PvdW, RB). Op dezelfde datum wordt nog een jonge vogel gezien in de Aetsveldsche Polder (NvdW), waar op 2/3 een adulte vogel aanwezig is (Onno Wildschut). In de Rietbroek foerageert op 20/1 een adulte **Roodhalsgans** (1e wrn. Maarten Hotting). Op 27/1 is er ook een adulte vogel in de Aetsveldsche Polder (EdB, RvD). Op 19/1 wordt een witte fase **Sneeuwgans** gezien in De Belmermeer (Frank Schuring). De dag erna foerageert de vogel aan de Atjehgouw (EdB, RvD) en wordt-ie later overvliegend gezien aan de Aandammergouw (AS, WS). **Ross' Gans** wordt een aantal malen gemeld, met name in de Groot-Duivendrechtse Polder. Dit betreft echter een vogel met een kwekersring. De enige keer dat wilde herkomst

met zekerheid is vastgesteld, was vorig najaar, toen 2 vogels opdoken in Noorwegen in een groep Kleine Rietganzen. Eén van de twee bleek geringd te zijn in Canada. Op 8 oktober vlogen ze, met de Kleine Rieten, zuidwaarts over Nederland, waar ze op drie plekken langs de kust waargenomen werden (trektelpost De Vulkaan, Maasvlakte en Cadzand). Een dag later waren de vogels ter plekke in België.

Van **Kleine Rietganzen** de hoge aantallen: op 29/1 35 naar zuid over de Watergraafsmeer (JLK), op 1/2 57 naar noord over de Bloemendalergouw (WvdS) en op 14/3 60 ook naar noord over de Middelpolder (Axel Groenveld). Hoogste aantal van **Toendrarietgans** is een geschat aantal van 300 vogels foeragerend langs Tweeduizend El bij Schiphol op 19/1 (SH).

Op 9/1 zwemt een mannetje **Eider** in de Baai van Ballast (1e wrn. LH). Een dag later was de vogel helaas weer gevlogen. Hoge aantallen in de zaagbekfamilie: **Nonnetje** 130 op de Gouwzee op 20/1 en 1/2 (LP, FvG), **Grote Zaagbek** 50 bij Marken op 20/1 en 14/3 (LP, WvdS), **Middelste Zaagbek** 36 op de Gouwzee op 4/1 (Ferry van der Lans).

Het hoogste aantal van **Krooneend** is 31, op 2/3 bij het Steigereiland, IJburg (Hein Masseling). Hoogste aantal **Toppers** is maar liefst ca. 1500 bij Marken op 16/3 (LIJ). Op 29/1 wordt een mannetje **Kleine Topper** gezien op de Gouwzee (Marten Schmitz, André van Vliet, RB); een dag eerder was de vogel als onzeker gemeld (Ferron Appel). De eerste **Zomertalingen** worden gemeld op 22/3 in het Ilperveld; het zijn er 3 (MS). De soort wordt verder gezien aan de Broekergouw en het Landje van Geijssel.

Blijf kritisch bij Merlin en Obsidentify

Veel waarnemers gebruiken inmiddels automatische herkenningsssoftware als Obsidentify (foto's) en Merlin (geluiden) om een soort op naam te brengen.

Prima om een idee te krijgen, maar blijf kritisch. Baseer je op de waargenomen kenmerken; de software zit er wel eens naast. En zonder te belerend te willen zijn, het kan heel leersaam zijn zelf iets uit te zoeken, in een boek, of op internet.

FOTO: EWOUT HUIBERS

Op 27 februari zat er 'waarschijnlijk hybride' **Witoogeend X Krooneend** bij Steigereiland

Vanaf 8 maart fourageert er een **Roodhalsfuut** bij Zeeburgereiland

Een winterkleed **Roodhalsfuut** foerageert op Zeeburgereiland op 8/3 en blijft daar tot in ieder geval einde kwartaal (1e wrn. JLK). Op 3 en 28/1 zwemt een **Kuifduiker** bij het zgn. werkeiland ten noorden van de Vijfhoek (LIJ, SH). In de lange periode 9/1-19/3 is er ook 1 te zien in de Baai van Ballast en omgeving (velen). Op 9 en 21/2 zijn er maximaal 2 op IJburg (Dick Simonis, Rinus Nieuwstad) en op 26/2 en 6/3 1 vogel op het Nieuwe Meer (1e wrn. Kees Jonker). Op 29/3 zwemmen er 5 **Geoorde Futen** bij de Pieren van Muiden, alle in broedkleed (EdB, RvD).

Roerdomp wordt o.a. gezien in de Brettenzone, De Kluut bij Halfweg, het Amstelpark, het Diemerpark, Ilperveld en de Lutkemeer- en de Volgermeerpolder.

Kwakken - buiten Artis om - worden gedurende het gehele kwartaal gezien in het Oosterpark; hoogste aantal is 12 op 17/2 (Jill Heeres, Gijs Koomen). In de periode 10/1-20/3 zijn er maximaal 3 te zien in het Westerpark (1e wrn. Hilda Witmond). Er zijn dit kwartaal geen waarnemingen van buiten de ring A10.

De **Koereigers** die vorig kwartaal ook al aanwezig waren in de Bloemendalerpolder, zijn er nu ook nog tot en met 10/1; het zijn er maximaal 6 (velen). Ook die ene bij de Ouderkerkerplas zit er nog, tot en met 14/1. Op 15/3 vliegt er hier nog wel 1 over (TT, PR). Vanaf 13/1 tot en met einde kwartaal foerageert er 1 in het Sloterpark (1e wrn. Lou Spoor). In de Belmermeer foerageren er maximaal 5 op 2, 3 en 4/1 (Marianne Slot, JH). De eerste **Purperreigers** van dit jaar vliegen naar noord over de zuidelijke rand van Polder de Rondehoep; het zijn er 4 (JLK). Maart is vroeg voor deze soort, maar toch zijn er ook andere waarnemingen: 26/3 1 vliegend naar noord over de Holendrecht- en Bullewijkerpolder (TT) en op 28 en

31/3 1 naar oost over de Aetsveldsche Polder (EdB, RvD).

Een **Kleine Zilverreiger** wordt gefotografeerd nabij Schiphol aan de Rijnlanderweg (Sebastiaan de Klerk, Jan Wijnstra). De eerste **Lepelaar** wordt gemeld op 22/1, in de Groot-Duivendrechtsche Polder (Jörg Hamann). Hoogste aantal is 110 resp. 95 op het zgn. Natuureiland in het IJmeer op 18 en 24/3 (AS, FvG). Op 25/2 vliegt een groep van ca. 80 vogels over de Aetsveldsche Polder (EdB).

ROOFVOGELS & UILEN

Van **Blauwe Kiekendief** zijn er zo'n 114 waarnemingen; te veel om op te noemen. De meeste meldingen komen uit Waterland en een aantal vanaf het Landje van Geijssel en de Baai van Ballast; het is ook maar waar het meest gevogeld wordt. Gedurende het gehele kwartaal veel waarnemingen van **Zeearend**. Meestal betreft het adulte vogels, vooral in de omgeving van de Vijfhoek; dit is inclusief Weespersluis, Muiden en de Waterlandtak. Ook zijn er meerdere meldingen uit de Aetsveldsche Polder, Polder IJdoorn en het Landje van Geijssel.

Al vanaf begin januari worden er **Rode Wouwen** gezien. De eerste vliegt op 5/1 over de Nieuwe Oosterbegraafplaats (VvB) en later die dag 1 over Weespersluis (NvdW). Een dag erna 2 over de Vijfhoek (Wouter Sterenberg, Bob Mijnen) en 1 aan de Liergouw (JH). In februari zijn er minimaal 5 verschillende vogels, en begin maart nog eens 2. In de omgeving van Schiphol is er een vrouwtje **Smelleken** in de periode 3/1-3/3 (1e wrn. EV; de vogel zat er eind vorig jaar ook al). Op 25/1 wordt een mannetje gezien in het Ilperveld (MS).

Kerkuilen worden op diverse plekken gezien; dat geeft aan dat het toch redelijk goed gaat met die soort. Helaas is er regelmatig een verkeersslachtoffer; viermaal dit kwartaal.

Op roestplekken van **Ransuil** zijn er maximaal 9 en 4 in resp. Zuidoost en Amstelveen. Meldingen van **Bosuil** zijn er vooral uit het Amsterdamse Bos en het Vondelpark. Vanaf 29/1 tot en met einde kwartaal zijn er maximaal 2 **Velduilen** aanwezig in het gebied langs de Poppendammerweeren (1e wrn. AS, WS). Op 6 en 9/3 jaagt er 1 in de Bovenkerkerpolder (Dorothee Marburger, H. van Haastrecht).

STELTLOPERS

De eerste **Kluut** van dit jaar verschijnt op 4/1 in de Bovenkerkerpolder (Fred Scholte). Een hoog aantal is aanwezig op 19/3 in Polder IJdoorn: 54 vogels (Menno Stegeman). Op 29 en 31/3 zijn er maximaal 2 **Regenwulpen** op het Landje van Geijssel (1e wrn. EdB, RvD). Op 29/3 wordt er 1 gehoord boven IJburg (RB) en op 31/3 vliegen er 3 naar noord over de Aetsveldsche Polder (EdB).

De eerste waarneming van **Grutto** is op 23/1 op het Landje van Geijssel, 10 dagen later dan vorig jaar (Jerry Cox). Hoog aantal hier is een schatting van 3.000 vogels op 4/3 (Harm Jan Kiewiet). Op 16/3 zit er een **Rosse Grutto** in de Kinsel (1e wrn. LIJ). De vogel blijft de rest van het kwartaal aanwezig. Op 20/3 vliegt er 1 in zuidwestelijke richting over de Aetsveldsche Polder (EdB). De **Steenlopers** die sinds eind vorig jaar bij Schiphol pleisterden, zijn aanwezig tot en met 8/1 (laatste wrn. CW), met maximaal 7 vogels op 4/1 (JW).

In De Nes in Waterland zowel het hoogste aantal van **Bontbekplevier**: 10 op 10/3 (NA), als van **Bonte Strandloper**: ca. 110 op 16 en 17/3 (LIJ, FvG, WP) en **Kemphaan**: 225 op 4/3 (FvG). Op 16/3 foerageert 1 winterkleed **Kanoet** in de Kinsel “in een groepje Kemphanen” (LIJ) en op 24/3 1 in Polder de Rondehoep; “in groep Kempen en Bonte Strandlopers op natgeregend weiland” (PR).

De eerste **Oeverloper** van het jaar wordt gemeld op de Vijfhoek op 13/1 (Frank Roosendaal, Henk-Jan Boot). Daarna wordt de soort maar driemaal gemeld in de rest van het kwartaal, wat relatief gezien weinig is.

Er is één januariwaarneming van **Zwarte Ruiter**, op 19/1 op het Landje van Geijssel (Willem van Weperen). De enige waarneming van februari is op dezelfde locatie, 23/2 (TT). Vanaf 15/3 zijn er hier maximaal 2 aanwezig. Op de laatste dag van het kwartaal worden **Groenpootruiters** waargenomen; 1 naar noord over de Aetsveldsche Polder (EdB, RvD) en 1 in Polder Omhoog met het Veen (Hans Brinks).

Bokjes worden o.a. gemeld in Natuurtuin Klarenbeek: 1e wrn. 12/1 (TT) en in de Aetsveldsche Polder: 1e wrn. 14/3 (NvdW).

MEEUWEN & STERNS

Op 4/1 wordt een adulte **Dwergmeeuw** gezien bij Schiphol (JW) en op 19/3 vliegt er 1 naar west over het Diemerpark (FvG). Over de Vijfhoek wordt de soort gezien op 14/1 en 26/3 (MB, GvD). De eerste **Zwartkopmeeuw** wordt pas op 5/2 gezien op het Landje van Geijssel (PR); geen januari-waarnemingen dus. Hoogste aantal deze periode is 14 op 29/3 in de Belmermeer (Marcel Verhaart).

Een **Kleine Burgemeester** zit op 23/2 op de Sloterplas; “de vogel viel al direct op in het water tussen een grote groep grote meeuwen door beigeachtige kleed in combinatie met witte vleugelpunten. Toen ik een foto wilde maken lukte dat niet omdat de hele groep opvloog.

Witte vleugelpunten vielen ook op in de vlucht. Met name zwemmend leek de vogel iets kleiner dan de Zilvermeeuwen er omheen. De vogel zat zo een 200 m ver. Helaas ging de vogel niet meer neer in de plas” (RR). Ook een **Grote Burgemeester** wordt slechts door 1 persoon gezien, op 5/1 in Polder IJdoorn; “werd eerst onheus bejegend door Zilvermeeuw. Vervolgens gepest door Kokmeeuwen. Daarna deed ook de Zeearend nog een duit in het zakje. Daarna niet meer terug gevonden” (Ewout Huibers).

FOTO: EWOUT HUIBERS

Grote Burgemeester bij Polder IJdoorn

HOENDERS, SPECHTEN & VARIA

Bij Schiphol worden op 10/1 en 2/2 maximaal 17 **Patrijzen** waargenomen (CW, LIJ). Het totaal aantal waarnemingen van deze soort is 37, bijna de helft van het aantal in het eerste kwartaal vorig jaar (69). De locatie van deze soort wordt tegenwoordig vervaagd; als de exacte plek niet bekend is, is het wellicht toch lastig om ze te vinden op de uitgestrekte akkers rondom Schiphol.

Het blijkt een goed voorjaar voor overtrekkende **Kraanvogels**. Op 22/2 vliegen er 41 over het Landje van Geijsel, en later maar liefst 66 (SH). Deze laatste groep wordt ook gezien vanuit de Aetsveldsche Polder (NvdW, LH); dit alles in een tijdsbestek van een half uur aan het einde van de middag. Op 2/3 gaat het helemaal los en zijn er veel waarnemingen, al vanaf het middaguur: de eerste 2 over de Watergraafsmeer (Xander Karskens). Een groep van 50 vliegt over Westgaarde (Dinie de Boer). Over de Aetsveldsche Polder vliegen groepen van 4, 3, 2 en 65 (NvdW, RvD, EdB). Over Schiphol een groep van 70 (RR), die later vanuit het Sloterpark worden gezien (Margreet Groenenboom). Nog eens 40 vliegen er over A'dam-Centrum (Roely Bos, Martijn de Vries). Over het Landje van Geijsel 40 à 50 stuks (PR, EV, WS). Over Weespersluis resp. 12 en 5 (Steven Wytema) en over Wespoort 6 (Dennis de Heer). De dag eindigt met waarnemingen van 1 vogel bij de Uitdammer Die (NA), Polder De Nieuwe Bullewijk (AS) en Ouderkerkerplas (PR), en de roep wordt gehoord over Weesp (NvdW) en Diemen (LH). Later in maart nog 7 gevallen, met hoogste aantal 9 op 22/3 over Landje van Geijsel (JW). De laatste worden gezien op 25/3; het zijn er 3, over de Aetsveldsche Polder (EdB).

De **Kleine Bonte Specht** wordt waargenomen op de Vijfhoek vanaf 10/1 (1e wrn. FvG). Af en toe wordt de soort ook iets verder in de Baai van Ballast gehoord, maar verder zijn er geen andere locaties waar de soort gezien noch gehoord wordt.

ZANGVOGELS

De meeste meldingen van **Roek** komen uit Waterland; maximaal 10 langs de Nieuwe Gouw op 22/2 (NA). Bezette nesten aldaar: Baanakkerspark 7, Buikslotermeerpark 11 en De Nieuwe Noorderbegraafplaats 5 (Ruud Vlek). Ook is er een bezet roekennest langs de Insulindeweg (LH). **Raven** worden vooral waargenomen in een grote cirkel rond de Vijfhoek (Derde Diem, IJburg, Waterland, Aetsveldsche Polder). Daarnaast een enkele waarneming in Middelpolder, Schinkelbos, Holendrecht- en Bullewijkerpolder, Polder de Rondehoep en langs Tweeduisend El bij Schiphol. Op 8/3 een melding van een **Kuifmees** in het Amsterdamse Bos bij het Kleine kinderbad; "de vogel zat te roepen vanuit een groepje naaldbomen" (FvdB). In de periode 1-28/1 zitten er maximaal 2 **Zwarte Mezen** op Landschoon, maar die zaten er eind vorig jaar ook al (1e wrn. dit jaar SH). Op 10/3 foerageert er nog 1 (Ruurd Bennink). In de periode 2-31/1 en op 17/2 ook maximaal 2 op Westgaarde (1e wrn. JvB). Op 3/3 zingt er 1 in het Amsterdamse Bos (Arjan Dwarshuis). De **Matkop** zit zoals gebruikelijk op de Vijfhoek, maximaal 2 in de periode 10/1-16/3 (velen). Op 4 en 11/1 roept er 1 in het Diemberbos (EV, "Ralph vb"). Tussen 24/1 en 30/3 zijn er tien waarnemingen in het Diemerpark (1e wrn. Tobias Woldendorp). De eerste **Boomleeuwerik** van het jaar vliegt op 25/2 naar oost over het Landje van

Geijssel (SH); het is de enige waarneming in februari. De meeste waarnemingen in maart komen uit het Diemerpark (FvG).

De eerste **Oeverwaluw** vliegt - net als de afgelopen 2 jaar - over de Vijfhoek, naar noord op 16/3 (FV).

Witkopstaartmezen worden o.a. gezien in De Hoge Dijk op 4/2 en 3/3 (SH, Jesse Anès) en op 3/2 - net als de vorige 2 jaren - op VTC Linnaeus & Frankendael (Anita Wijnhard).

Op 5/1 wordt er een Humes' Bladkoning gemeld in de Watergraafsmeer, tegen de Gooiseweg aan (Joyce Lustenhouwer). De vogel roept niet of in ieder geval niet vaak. Met behulp van de foto's bij de waarneming komt ObsIdentify uit op

FOTO: HANS NIEKUS

Veel vogelaars trokken tussen 5 en 14 januari naar de Watergraafsmeer omdat er een Humes' **Bladkoning** was gemeld. Uiteindelijk bleek het om een 'gewone' te gaan

Humes'; de vogel lijkt ook vrij vaal van kleur. Naderhand blijkt het - onder andere vanwege de roze snavelbasis - om een "gewone" **Bladkoning** te gaan; ook leuk in januari! De Bladkoning is veel contrastrijker en frisser van kleur dan een Humes', maar wellicht toont de eerste tijdens de winter toch iets doffer? De vogel blijft aanwezig tot en met 14/1 en wordt door velen gezien.

Een vroege **Snor** zingt op 27/3 in het Ilperveld (VvB) en op 31/3 op de Vijfhoek (GvD).

Op 9/2 zit er een **Pestvogel** bij de hockeyvelden in het Amsterdamse Bos (FvD).

Al op 15/2 zingt een **Grote Lijster** in het Jac. P. Thijssepark (René Reekers). Het hoogste aantal van overtrekkende vogels is 26 op de Vijfhoek op 14/3 (GvD, MB, FV, EdB). Op de laatste dag van het kwartaal wordt **Gekraagde Roodstaart** waargenomen: 1 opschuivend naar noord in de bomen langs het Amsterdam-Rijnkanaal (EdB) en 1 in het Diemerpark (PvdW). De eerste waarneming van **Tapuit** is in de Middelpolder op 26/3 (Fred Hout). Op 29/3 is er een mannetje present zowel bij Schiphol (WP) als aan de Atjehgouw (Tycho Fokkema).

De eerste **Gele Kwikstaart** wordt gezien in de Lutkemeerpolder op 24/3 (RR).

Op 31/3 vliegt er 1 over de Middelpolder (FvG). In de periode 25/1-25/3 zijn er meerdere meldingen van **Rouwkwikstaart**, met name op het Landje van Geijssel (1e wrn. NA). Hoge aantallen van **Waterpieper** aan de Popperdammergouw; maximaal 30 op 10/1 (NA). In de Osdorper Bovenpolder zijn er 20 op 3/3 (JvB) en op het Landje van Geijssel maximaal 16 op 20/1 (EdB).

Het hoogste aantal van **Appelvink** is maar liefst 15 stuks op de Nieuwe Oosterbegraafplaats op 16/2 (Zainal Haberham). De vele meldingen van barsijszen vorig kwartaal zet zich voort. De laatste melding van zowel **Grote** als **Kleine Barsijs** is op 17/3, resp. in het Diemerpark (KW, LH) en De Aker (Gerben Ouwens).

Op een stukje hernieuwde dijk ten zuiden van Uitdam pleistert een **Sneeuwgor**s in de periode 12/1-3/3 (1e wrn. Victor van Pieterse). Op 24/2 en 6/3 wordt er 1 gemeld op het niet toegankelijke deel van IJburg-2 ("Doris", Koen Wonders).

Gebruikte afkortingen

AS	Adrie Streefland	LH	Leobard Hinfelaar	PR	Pim Rijk
CW	Cor Wies	LJ	Lodewijk IJlst	PvdW	Piet van der Werf
EdB	Ellen de Bruin	JvB	Jan van Blanken	RB	Rob Baars
EV	Els Velzing	JW	Jan Wies	RvD	Ricardo van Dijk
FV	Frank Visbeen	KW	Kees Wevers	RR	Rutger Rotscheid
FvD	Folk van den Brink	LP	Luuk Punt	SH	Sander Hietkamp
FvG	Frank van Groen	MB	Marcus Breemer	TT	Tohar Tal
GvD	Guus van Duin	MS	Melchior Sissingh	VvB	Valentijn van Benthem
JH	Joep Heldoorn	NA	Niels Aagaard	WP	William Price
JLK	Jip Louwe Kooijmans	NvdW	Nittert van de Water	WvdS	Wim van der Schot
KW	Koen Wonders	RvD	Ricardo van Dijk		

AI doet een poging

AI-LEN DE BRUIN

Op mijn werk heb ik de laatste tijd veel te maken met Artificialle Intelligentie (AI). Ik dacht, dat biedt vast mogelijkheden om deze rubriek sneller samen te stellen. Ik heb aldus geprobeerd mijn verhaal te schrijven met behulp van ChatGPT. Het blijkt dat deze toepassing geen informatie direct van internet kan halen, dus het gehele Excel-bestand uploaden en het resultaat afwachten is geen optie. Van een paar waarnemingen de tekst kopiëren werkt wel. Het resultaat wordt nogal poëtisch, zoals bijvoorbeeld van het Bokje.

“In het uitgestrekte landschap van Nederland, waar de weiden zich uitrollen als groene dekens onder de hemel, fladdert een mysterieuze bewoner: het bokje. Kleine, verborgen schimmelen die zich tussen het riet en de struiken verschuilen, en slechts af en toe hun aanwezigheid verraden door op te vliegen uit hun schuilplaatsen. Het verhaal begint op een kille dag in de Aetsveldsche Polder, waar de lucht trilt van de kou en de grond nog sluimerend onder een laagje vorst ligt. Nittert van de Water, een gepassioneerde vogelwaarnemer, ziet er één overvliegen, als een flits van bruin en grijs tegen de bleke winterhemel. En dan, enkele weken later, ontvouwt zich een ander hoofdstuk van dit verhaal. Ellen de Bruin, ogen scherp gericht op het landschap, vangt een glimp op van het Bokje in een watergeultje, verscholen tussen de stoppels van het veld. Een teken van leven te midden van de verstilde natuur. Ricardo van Dijk, ook aanwezig in de Aetsveldsche

Door middel van generatieve invulling en de poëtische omschrijving uit dit artikel ontstond dit verrassende bokje in Photoshop

Polder, registreert de aanwezigheid van het Bokje, maar zijn ontmoeting blijft enkel een vermelding in de lijst van waarnemingen, een herinnering aan een vluchtige ontmoeting die ons eraan herinnert hoezeer deze vogels de kunst van het onzichtbaar zijn beheersen. De reis van het Bokje gaat verder door verschillende landschappen en seizoenen. Valentijn van Benthem, een ware vogelliefhebber, spot het Bokje bij Binnengouw / Buitengouw, stil bij het opvliegen, een kleine snip met een snavel die doet denken aan zijn verwant, de Houtsnip. Verder naar de Durgerdammerdijk, waar Zimbo Boudewijns de opvliegende bewegingen van het bokje gadeslaat, een moment van schoonheid te midden van het alledaagse. En dan, te midden van het weidse IJperveld, vangt Gijs Verbossen niet alleen een glimp op van het Bokje, maar hoort ook het kenmerkende geluid dat door de lucht snijdt als een mes door boter, een symfonie van het leven in de wildernis. Het Bokje laat zich zien en horen op verschillende plekken, van Landscroon tot Lutkemeerpolder, van NT Klarenbeek tot het Schinkelbos. Telkens weer een herinnering aan de kwetsbare schoonheid van de natuur, aan de magie van het alledaagse. En zo, terwijl het Bokje zijn vleugels uitslaat en zijn reis door het Nederlandse landschap vervolgt, blijft het een bron van verwondering en inspiratie voor hen die de moeite nemen om te kijken, te luisteren en te ervaren.” Ik denk niet dat de lezers hier blij van worden... ↵

Commissie Bescherming zoekt versterking

EWOUT HUIBERS

Het Gaasperpark is een prachtige broedlocatie, maar ook een festivalterrein

De stad wordt steeds drukker. Meer mensen, huizen, auto's en sportvelden. En zoals we in onze eigen vogelatlas hebben kunnen zien, ook meer vogels! Maar die vogels hebben het moeilijk. Ze hebben onze steun nodig.

De Commissie Bescherming zoekt daarom extra mensen. Mensen die willen helpen om de natuur in en om Amsterdam weerbaar te maken tegen de groeiende stad. Het team bestaat nu uit vier leden. Die leden hebben zich recent ingezet voor (of juist tegen) de Oeverwalwanden, Huis-mussen, windturbines, raamfolies, Gaasperparkfestivals en het fes-

We activeren graag ons netwerk van parkvrienden, politici, ecologen, belangenbehartigers en lokale experts.
Ben jij zo iemand? Mail dan bescherming@vogelsamsterdam.nl

tivalbeleid. En meer. Kennis van zaken is geen must maar is wel handig natuurlijk, net als tijd en inzetbereidheid. Meld u, met vragen of aanmeldingen, bij bescherming@vogelsamsterdam.nl

De Commissie Bescherming is ook op zoek naar al die leden die zich al inzetten voor hun lokale park, groenstrook, vogel of dier. We zouden al die mensen willen leren kennen zodat

FOTO: EWOUT HUIBERS

Het park ligt er voor het festivalseizoen nog prachtig bij

we een groots netwerk kunnen maken van kennis en ervaring. Een kort mailtje naar bescherming@vogelsamsterdam.nl volstaat. Mocht er ergens een probleem ontstaan, dan kunnen we met onze gezamenlijke expertise een betere, doelgerichte actie ondernemen. We hopen dat iedereen zich meldt die actief is bij een parkvereniging of die al jaren een ijsvogelwand onderhoudt of die weet welke vogel er op zijn tuinpark broedt... Alle kennis is welkom!

Inventarisatie Gaasperpark

Al jaren voert Hetty Litjens een juridische strijd met de gemeente over het Festival Open Air in het Gaasperpark. Het jaarlijkse festivalweekend in de eerste week van juni valt middenin het broedseizoen. De Commissie Bescherming is hiertegen. Daarom inventariseren Adrie Streefland en ondergetekende op verzoek van Hetty drie maal een groot deel van het park.

's Ochtends vroeg is het Gaasperpark erg rustig en een prachtige plek om te zijn. Het is er stil. Alles groeit en bloeit en de vogels zingen voluit. Het landschapspark met gekrulde paden en vele soorten volwassen bomen is een lust voor het oog en het oor. Tijdens de eerste telling zijn meer dan 150 waarnemingen gedaan. 150 territoria van zingende vogels en ook van bezette nesten. De tweede telling leverde zelfs 170 waarnemingen op. In de tussentijd is ook een Wielewaal gespot in het park. De derde telling vindt na het festival plaats. Als er dan minder vogels zingen, kan dat duiden op verstoring. Het lenteseizoen is echter op dat moment ook weer iets verder gevorderd en dan beginnen sommige zangers met het voeren van jongen, waardoor ze voor zingen minder tijd hebben. We gaan ons best doen om zo objectief mogelijk de vogelaantallen weer te geven. ♡

Reiger-onderzoeker Alfred Blok (1938-2024)

RUUD VLEK

Op 29 april van dit jaar overleed op zijn geliefde waddeneiland Vlieland de van oorsprong Amsterdamse vogelonderzoeker Alfred Alex Blok (85).

Voortgekomen uit het Amsterdamse district van de NJN en een groep van daarin actieve vogelwaarnemers ('het vogelkader') ging Alfred Blok in 1956 biologie studeren, daarin al ingewijd tijdens Vlieland studiekampen van de NJN (zie Van der Baan, Blok e.a. 1959).

Zijn eerste ornithologische wapenfeit was in de regio Amsterdam: Alfred ontdekte als 17-jarige NJN'er samen met Vincent van Laar een Witkopeend in de tweede Diem, 18 maart 1956 (Limosa 30: 118, <https://waarneming.nl/observation/87578752/>).

Na zijn MO-opleiding was hij werkzaam als leraar biologie, aanvankelijk in Schagen en Den Helder, uiteindelijk langjarig aan het Spinoza Lyceum te Amsterdam (1965-1992). Naast zijn onderwijswerk ontwikkelde Blok zich tot een zeer actieve onderzoeker van de stand van de Blauwe Reiger in Nederland. Deze was door de strenge winter van 1963 zeer sterk ingekrompen. Ruim 25 jaar heeft Alfred Blok zich beziggehouden met de populatieontwikkeling van de Blauwe Reiger in Nederland, door verschillende vormen van onderzoek en tal van publicaties. In de jaren 1970-1976 verzamelde hij jaarlijks gegevens over reiger-kolonies in heel Nederland, en publiceerde daarover samen met Martien Roos (1977).

FOTO: SANNE VAN DEN BERG-BLOK

Dat onderzoek leverde de basis voor het landelijk reiger-overzicht in de Atlas van de Nederlandse broedvogels (1979).

In 1971 startte hij een grootschalig ringonderzoek van jonge Blauwe Reigers, met name in Noord-Hollandse kolonies, waaronder die in het Amsterdamse Bos, Frankendael en Artis. Totaal ringde Blok in de jaren 1971-1995 met hulp van anderen zo'n 17.000 jonge reigers; zie voor de resultaten de

Kosmos monografie van Blok & Dybbro (1980: 70-73). Daarnaast deed hij ook nog een grondig literatuuronderzoek naar de historische relatie tussen mens en reiger in Nederland (reigerconsumptie, bejaging als concurrent van vissers, verenmode e.d.). Dit legde hij vast in twee artikelen resp. in het tijdschrift Artis en in De Lepelaar. Tenslotte zette hij nog een onderzoek op met de KNNV-VWGA naar foerageerdispersie van reigers vanuit de Amsterdamse kolonies. Al in de jaren zeventig stelde Blok het steeds vroeger broeden vast van reigers in de Amsterdamse

stadskolonies.

In de jaren 1980-1984 maakte hij deel uit van de redactie van De Gierzwaluw en schreef daarin kritische stukken, onder meer over vogelbestrijding op Schiphol, dioxine-dumping in de Volgermeerpolder en de Diemerzeedijk, en natuurbeleid in Waterland.

In 1992 werd hij vanwege de psychische stress van het leraarschap vervroegd gepensioneerd. Daarna verhuisde hij

naar Vlieland, en kwam er geleidelijk ook een eind aan zijn Blauwe Reiger onderzoek, waarover hij in januari 1994 een afsluitende lezing gaf in de Koningszaal van Artis. Als pensionado stortte hij zich vervolgens op een diepgaand onderzoek van de broedbiologie en populatie-ontwikkeling van de Zeearend in Noorwegen, daarin ondersteund door zijn dochter Sanne. Daarover zal postuum nog een boek van hem en zijn dochter verschijnen.

Publicaties van, met en over Alfred Blok

van der Baan, G., A. Blok, P. Nijhoff & C. Swennen 1959. Een inleidend onderzoek naar de betrekkingen tussen Wadvogels en Bodemfauna. Uitgave Vogelwerkgroep N.J.N.

A.A. Blok 1973. De Blauwe Reiger in Nederland... Wel of wee? - I en - II. het Vogeljaar 21 (2) p. 338-346 en (3) p. 361-367.

A.A. Blok 1973. Commentaar op het commentaar op het artikel 'De Blauwe Reiger in Nederland'. het Vogeljaar 21 (6) p. 528-529.

A.A. Blok 1976. Stuur dode Blauwe Reigers op! het Vogeljaar 24 (1) p. 44.

A. Blok 1976. Blauwe Reiger - Ardea cinerea cinerea (Linnaeus) Ielreager. In: D.T.E. van der Ploeg et al., Vogels in Friesland, deel I p. 124-146.

A. Blok, D.A. Jonkers & J.B. Buker 1977. Veldmuiscensus. het Vogeljaar 25 (4) p. 182.

A.A. Blok & M. Roos 1977. Blauwe Reigerencensus 1970-1976. het Vogeljaar 25 (5) p. 205-223.

S. Cramp et al. 1977. Grey heron - Social pattern and behaviour. (m.n. op basis van data A.A. Blok). In: Handbook Birds of the Western Palearctic vol. 1 p. 307.

A. Blok 1978. Kleedbeschrijvingen Blauwe Reigers (i.v.m. onderzoek fourageren Blauwe Reigers in Amsterdam). Mededelingenblad KNNV Vogelwerkgroep Amsterdam 16 (1) p. 15-19.

A. Blok 1978. Eerste verslag VWG-onderzoek fourageer-spreiding Blauwe Reigers Amsterdam. Mededelingenblad KNNV Vogelwerkgroep Amsterdam 16 (3) p. 4-9.

A. Blok 1978. Blauwe Reigers, de Welvaartstaat en de Mens. Artis 24 p. 18-25.

A. Blok, J. Buker & H. Sandee 1978. Verslag Reigerinventarisatie Amsterdam 21 oktober 1978. Mededelingenblad KNNV VWGA 16 (4) p. 11-13.

A. Blok, J.B. Buker & H. Sandee 1979. Derde verslag van de Blauwe Reiger-werkgroep (samenvatting

tellingen okt. 1978 t/m mei 1979). Mededelingenblad KNNV Vogelwerkgroep Amsterdam 17 (4) p. 10-13.

A.A. Blok 1979. Blauwe Reiger-oproep. het Vogeljaar 27 (3) p. 151.

A. Blok 1979. Blauwe Reiger Ardea cinerea. In R.M. Teixeira et al., Atlas van de Nederlandse Broedvogels, p. 42-43. Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland i.s.m. Stichting Ornithologisch Veldonderzoek Nederland, 's-Graveland.

A. Blok 1979. Mens en reiger. De Lepelaar nr. 60 p. 26-31.

A. Blok & T. Dybbro 1980. De Blauwe Reiger. Kosmos, Amsterdam.

A. Blok 1980. Vogelbestrijding op Schiphol. Mededelingenblad KNNV Vogelwerkgroep Amsterdam 18 (1) p. 7-10.

A. Blok 1982. WATERland wordt waterLAND. De Gierzwaluw 20 (1) p. 1-2.

A. Blok 1982. Overlijdensbericht van een trouwe makker. De Gierzwaluw 20 (1) p. 17.

A. Blok 1983. Dioxine, Volgermeer, Diemerzeedijk. De Gierzwaluw 21 (3) p. 71-73.

A. Blok, S. Blok & K. Kraayeveld 1993. Zeearenden in de Wolga-delta. Rapport van een excursie mei-juni 1993. Eigen uitgave.

A. Blok (ongepubl.). Lezing over de Blauwe Reiger in de Koningszaal van Artis, 20 januari 1994. Computerbestand op PC Alfred Blok(?).

H. de Wit 1994. Reiger wordt echte stadsmus (interview met Alfred Blok). Het Parool 16 maart 1994.

M. van Fucht 2006. Schoffies. Documentaire over blauwe reigers in Amsterdam. (waarin fragment met Alfred Blok in Frankendael). DVD-uitgave, Corona Pictures. Online: VPRO Holland doc.

Nederlandse Ringcentrale, uitdraai ringgegevens Alfred Blok, mei 2024. Excel-file.

A. & S. Blok (in prep.). Zeearenden en zeevolk.

Wat vinden de buren?

JOHN VAN DER WOUDE

FOTO: KEES VAN DER DUNGEN

Nachtegaal

VWG Zuid-Kennemerland - Fitis jg. 60, 2024 nr. 1

Broedvogels Nationaal Park Zuid-Kennemerland: 556 Nachtégalen

Eens in de zoveel jaar wordt het hele nationaal park Zuid-Kennemerland geïnventariseerd op broedvogels. De laatste keer was in 2017, en in 2023 was het weer zo ver. Het is een enorme klus, het gebied is 3684 hectare groot. Daarom werd de inventarisatie grotendeels uitgevoerd door betaalde krachten van Sovon, te weten Roy Slaterus en Michel Klemann. Er zijn ruim honderd broedvogelsoorten aangetroffen, waarvan zestien van de Rode lijst, zoals Nachtégaal (556 territoria, indrukwekkend!) en Kneu (175). De talrijkste soort was Fitis

(1153 territoria), maar Grasmus (740), Tjiftjaf (733) en Heggenmus (723) mogen er ook zijn. Bijzondere soorten waren onder meer Nachtzwaluw, Grauwe Klauwier (twee territoria) en Tapuit. Vergeleken met voorgaande inventarisaties hebben de vogels van het open duinlandschap (zoals Boomleeuwerik) het beter gedaan, en de vogels van de struwelen (zoals Sprinkhaanzanger en Braamsluiper) slechter. De verklaring daarvoor is niet eenvoudig. Er spelen veel factoren, zoals recreatie, predatie (door vos en boommarter), beheermaatregelen (tegen Amerikaanse vogelkers en damhert) en mogelijk klimaatverandering. Hoe dan ook, met zo'n schat aan gegevens kunnen de ecologen van de opdrachtgevers (PWN, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer) wel even voort.

Inventarisatie zuidelijke Haarlemmermeer: herwaardering voor akkerland

Het zuidelijke deel van de Haarlemmermeer, ongeveer het gebied ten zuidwesten van de N207, is een groot akker-areaal dat deel uitmaakt van het Groene Hart. Veel akkerland is er verder niet in het westen van Nederland, en eigenlijk trekt dit gebied pas sinds kort de aandacht van vogelaars. Maar de oprukkende verstedelijking en industrialisatie bedreigen inmiddels de hele Haarlemmermeer. In samenwerking met het lokale Agrarisch Collectief wordt door de vogelwerkgroep een grootschalige vogelinventarisatie opgezet. Hierbij zal de Sovon-methode MAS gebruikt worden, het Meetnet Agrarische Soorten. Er wordt dan geïnventariseerd vanuit vaste telpunten. Een eerste meting heeft laten zien dat in dit gebied 22 van de 29 soorten van de rode/oranje lijst boerenlandvogels voorkomen. Als broedvogels betreft dit onder andere Boerenzwaluw, Gele Kwikstaart, Kneu, Patrijs, Ringmus, Spotvogel, Veldleeuwerik en Wulp, als doortrekkers en wintergast

onder andere Goudplevier, Blauwe Kiekendief en ook weer Veldleeuwerik.

VWG Het Gooi en omstreken - De Korhaan jg. 2023: grote diversiteit

58, 2024 nr. 1

Broedvogelinventarisaties

2023: grote diversiteit

Er is weer een serie Gooise broedvogelrapporten verschenen, over het jaar 2023. Het betreft een mooi scala aan natuurgebieden: Het Hol en Suikerpot (moerasen langs de N201), Laarder Wasmere (bos en hei, 49 soorten), Landgoed De Hoorneboeg (heel klein maar wel 181 broedterritoria), Groeve Oostermeent (Oeverwaluwen, IJsvogel, Grasmus) en een combinatie van drie 's Gravelandse landgoederen. De drie landgoederen waren in 2016 voor het laatst geïnventariseerd, nieuw waren in 2023 Zwarte Specht, Gekraagde Roodstaart en Bonte Vliegenvanger. In het moerasgebied Het Hol zijn van de Rode lijst territoria vastgesteld van Koekoek, Nachtegaal (voor het eerst), Snor en Spotvogel. De broedvogelrapporten zijn te bekijken op vwggooi.nl/index.php/rapporten.

FOTO: NICO RENSEN

Boomleeuweriken, Amsterdamse waterleidingduinen

KNNV Amsterdam – Blaadje jg. 44, 2024 nr. 1

Nachtvlinderwerkgroep: 327 soorten in Groot-Amsterdam

Deze werkgroep is in 2023 officieel van start gegaan, nadat er al een paar jaar inventarisaties waren verricht. In de afgelopen vier jaren zijn in totaal 327 soorten nachtvinders waargenomen in Groot-Amsterdam. Het inventariseren gebeurt overwegend met lamp en laken. Excursies worden wegens de afhankelijkheid van het weer vaak als pop-up gehouden, en bekendgemaakt via e-mail en whatsapp. De rapporten van de inventarisaties (met veel foto's!) zijn te vinden op amsterdam.knnv.nl/werkgroep/nachtvlinderwerkgroep.

Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk - De Strandloper jg. 56, 2024 nr. 1

Broedvogelinventarisaties Amsterdamse Waterleidingduinen: acht BMP-plots

In dit nummer van De Strandloper worden maar liefst acht broedvogelinventarisaties samengevat die alle plaatsvonden in het zuidelijke deel van de Amsterdamse Waterleidingduinen. Het zijn BMP-plots, dus inventarisaties voor het Broedvogel Monitoring Project van Sovon, die zich over meerdere jaren uitstrekken of regelmatig herhaald worden. De plots zijn elk zo'n 30 tot 50 hectare groot. Leuke soorten in vaak mooie aantallen zijn Boomleeuwerik, Boompieper, Braamsluiper, Gekraagde Roodstaart, Grasmus, Grote Lijster, Nachtegaal en Roodborsttapuit. Je kunt de resultaten in detail bekijken op strandloper.nl/strandlopers/strandloper202401.pdf

Tel je mee?

Na de zomer starten de ganzen/zwanentelling en de winterwatervogeltelling. Als teller bezoek je van september t/m maart maandelijks een vast gebied en noteer je de soorten en hun aantallen. Dat kun je alleen doen, maar ook samen. Met deze tellingen krijgt Sovon inzicht in welke mate soorten overwinteren. Maar tellen is vooral gewoon leuk om te doen!

Je leert een gebied echt goed kennen en ontdekt hoe verschillende soorten door het seizoen heen het land gebruiken. Je monitort alleen ganzen en zwanen, of alle watervogels. Maar je ziet natuurlijk meer. Sterker, het zijn vaak andere soorten die een telling onvergetelijk maken. Bijvoorbeeld die ene doortrekkende Visarend of die grote groep opvliegende Watersnippen.

Meer weten? Kijk eens op sovon.nl of mail Coördinator Watervogeltellingen Zimbo Boudewijns, zijn gegevens staan in het colofon.

Colofon

Redactie redactiegierzwaluw@vogelsamsterdam.nl

Tycho Fokkema, tycho@easywriter.nl, Frank van Groen, fm.vangroen@kpnmail.nl,
Anouk Zuurmond, anouk.zuurmond@gmail.com

Vindredactie Marion de Groot

Vormgeving Robert Heemskerk, 06-23440870, robskeh@online.nl

Voorzitter Marc Menon, 06-51595399, voorzitter@vogelsamsterdam.nl

Secretaris ad interim Piet van der Werf, secretariaat@vogelsamsterdam.nl

Penningmeester Peter Kroon, penningmeester@vogelsamsterdam.nl

Algemene bestuursleden Teun van Dijk, 020-6141492, tr.vandijk@planet.nl,
Piet van der Werf, info@pietvanderwerf.com

Commissie Bescherming Ewout Huibers, bescherming@vogelsamsterdam.nl

Commissie Veldwerk Kolonievogels & broedvogelinventarisaties: Frank van Groen,
fm.vangroen@kpnmail.nl, MUS: ellen.de.bruin@hotmail.com

Roofvogels en uilen: Teun van Dijk, tr.vandijk@planet.nl

Coördinatie IJsvogels Jan Jongejans, jan.jongejans@tiscali.nl

Coördinatie Watervogel- & midwintertelling Zimbo Boudewijns,
zimboboudewijns@fastmail.com

Waarnemingensecretaris Ellen de Bruin, ellen.de.bruin@hotmail.com

Excursies Mieke Kranstauber, miekekranstauber@hetnet.nl.

Lezingen Marc Menon, 06-51595399, voorzitter@vogelsamsterdam.nl

Website www.vogelsamsterdam.nl

Ledenadministratie Charlotte van Duijl, ledenadministratie@vogelsamsterdam.nl

Lidmaatschap Leden met digitale Gierzwaluw €17,50, Stadspas €15,-
Huisgenootleden €4,50. Met papieren Gierzwaluw €27,50, Stadspas €25,-

Betaling via NL 60 INGB 0005060400, t.n.v. Vogelwerkgroep Amsterdam te Amsterdam

Postadres Coronelstraat 36, 1063 ER Amsterdam

Kopij-deadlines van de Gierzwaluw: 20 januari, 20 april, 20 juli en 20 oktober
Overname van artikelen: gaarne in overleg met de redactie

Bosuilen ringen

VWGA-excursie

Sinds 2018 ringen Fred en Henk Koning Bosuilen in het Amsterdamse Bos. Het zijn ervaren ringers, vader Koning doet dit al sinds 1961 in de Waterleidingduinen. In het Amsterdamse Bos monitoren ze 30 nestkasten en een aantal holle bomen. 2024 was met 18 broedgevallen een vrij goed jaar voor de soort, van de 35 jongen zijn er nu 33 geringd. Hierdoor zijn de volwassen vogels in de toekomst voor onderzoek te identificeren.

Deze foto van Fred Koning in actie maakte Marieke de Boer tijdens de VWGA-excursie in april. De nestlingen zijn net uit de kast gehaald en wachten in het ringbusje braaf op hun beurt. De bosmuis lag naast ze in de kast.